

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти
доктор педагогічних наук, професор
_____ Леонід ОРШАНСЬКИЙ
« ____ » _____ 2024 р.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ТЕХНОЛОГІЇ ГАЧКУВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ ГУРТКУ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА**

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Трудове навчання та технології)»

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – *вчитель трудового навчання, технологій та креслення, викладач закладу фахової передвищої, вищої освіти, вчитель інформатики*

Автор роботи: Литвинюк Уляна Ігорівна

_____ підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Галина Миколаївна

_____ підпис

Дрогобич, 2024

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Зав. кафедрою

(підпис)

10.10.2023 р.

(дата)

Завдання

на підготовку магістерської роботи

1. Тема: «Організація та методика навчання технології гачкування у шкільному гуртку декоративно-ужиткового мистецтва».

2. Керівник – канд. пед. наук, доцент Мельник Г.М.

3. Студент – Литвинюк Уляна Ігорівна.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1. Дослідити особливості технології гачкування як виду декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Дослідити роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва; з'ясувати особливості організації та діяльності гуртка гачкування.

3. Навести загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів мистецтву гачкування.

4. Дослідити особливості моніторингу навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування.

5. Розробити авторську навчальну програму гуртка гачкування та планування гурткових занять (план-конспект заняття).

5. Список рекомендованої літератури:

1. Белянська Л.Б. Сучасні і класичні види в'язання гачком. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2006. 288 с.

2. Гончаренко О.В. Організація позакласної роботи в школі. Одеса: Педагогіка, 2018. 220 с.

3. Громова І.А. Гурткова робота в навчальному процесі. Харків: Освіта, 2017. 180 с.

4. Кравченко Т.М. Методика організації гурткової роботи в школі. Київ: Академія, 2015. 200 с.

5. Тимків Б.М., Кавас К.М. Основи композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. Львів, 1996. С. 35–57.

6. Юрченко П.Г. Народне мистецтво України. Київ: Наук. думка, 1978. 378 с.

6. Етапи підготовки роботи:

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формування мети; постановка завдань.	до 05.12.2023 р.	до 14.12.2023 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи	до 16.04.2024 р.	до 25.04.2024 р.
3.	Підготовка 2-го і 3-го розділів роботи.	до 01.10.2024 р.	до 10.10.2024 р.
4.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 24.10.2024 р.	до 31.10.2024 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	до 14.11.2024 р.	до 22.11.2024 р.
6.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 26.11.2024 р.	до 02.12.2024 р.

7. Дата видачі завдання – 10.10.2023 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 14.11.2024 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомлений _____

(підпис студента)

10. Керівник _____.

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Тема: «Організація та методика навчання технології гачкування у шкільному гуртку декоративно-ужиткового мистецтва».

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація оцінки захисту:

дата

Голова ЕК _____
підпис

прізвище та ініціали

Секретар ЕК _____
підпис

прізвище та ініціали

АНОТАЦІЯ

Студент – Литвинюк Уляна Ігорівна.

Тема роботи: «Організація та методика навчання технології гачкування у шкільному гуртку декоративно-ужиткового мистецтва».

У роботі досліджено особливості технології гачкування як виду декоративно-ужиткового мистецтва. З'ясовано роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва, а також особливості організації та діяльності гуртка гачкування. Наведено загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів мистецтву гачкування. Досліджено особливості моніторингу навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування. Розроблено авторську навчальну програму гуртка гачкування для учнів вікової групи 11 – 13 років обсягом 70 годин. Розроблено планування гурткових занять, зокрема поширений план-конспект заняття на тему: «В'язання гачком. Інструменти та матеріали для роботи».

ANNOTATION

Student – Uliana Lytvyniuk.

The topic of the work: «Organization and teaching methods of crocheting technology in the school circle of decorative and applied arts».

The article examines the peculiarities of crocheting technology as a form of decorative and applied art. The role and significance of school circles on decorative and applied art, as well as the peculiarities of the organization and activities of the crochet circle, have been clarified. General methodical recommendations for teaching students the art of crocheting are presented. Peculiarities of monitoring the educational activities of schoolchildren in the crochet club have been studied. The author's educational program of the crocheting circle for students of the age group 11-13 years with a volume of 70 hours has been developed. The planning of group classes has been developed, in particular, a common plan-summary of the class on the topic: "Crocheting. Tools and materials for work".

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕХНОЛОГІЯ ГАЧКУВАННЯ ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА	8
1.1. Загальні відомості про технологію гачкування	8
1.2. Інструменти для гачкування	15
1.3. Матеріали для гачкування	17
РОЗДІЛ 2. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ТЕХНОЛОГІЇ ГАЧКУВАННЯ	23
2.1. Роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва	23
2.2. Особливості організації та діяльності гуртка гачкування	26
2.3. Авторська програма гуртка гачкування	31
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЧКУВАННЯ У ГУРТКУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА	36
3.1. Загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів мистецтву гачкування	36
3.2. Орієнтовний план-конспект гурткового заняття на тему: «В’язання гачком. Інструменти та матеріали для роботи»	37
3.3. Моніторинг навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування	43
3.3.1. Система моніторингу навчальної роботи учнів у гуртку гачкування	43
3.3.2. Опитувальники для учасників гуртка гачкування	45
3.3.3. Анкети для учнів та батьків	47
3.3.4. Тестові завдання для гуртківців	48
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Для виховання молодого покоління в українському національному дусі потрібна цілеспрямована комплексна робота, особливо в системі освіти. Від учителя, від рівня його художньо-естетичного досвіду залежить бажання учнів «звертатися» до скарбниці народної творчості.

Особливої актуальності сьогодні набувають такі завдання загальноосвітньої школи, як розвиток в учнів творчого мислення, ініціативи, розуміння краси народного мистецтва. Сприятливі умови для розв'язання означених завдань створюються у процесі гурткової роботи з декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема в ході залучення школярів до опанування технології в'язання гачком [19].

Художні традиції в'язання, що виникли у давні часи, завжди виконували важливу педагогічну функцію, зокрема, сприяли вихованню в молоді високої духовності, старанності, відповідальності, естетичної культури й художнього смаку, формуванню національної самосвідомості, а також відповідних трудових навичок і вмій.

Освітнє та виховне значення народного декоративно-ужиткового мистецтва всебічно висвітлюється у наукових роботах Є. Антоновича, А. Богуш, Л. Оршанського, О. Рудницької, Б. Тимківа, В. Титаренко, В. Щербаківського та ін. Особливості залучення школярів до виготовлення виробів в'язанням, зокрема гачкуванням, досліджували Л. Белянська, Н. Кузан, Г. Мельник, Л. Савка та ін. Організаційно-методичні аспекти гурткової роботи в школі стали предметом наукового пошуку О. Кобрій, Т. Кравченко, Л. Крюковської, Л. Сліпчишин, Д. Тхоржевського, М. Чепіль та ін.

Не зважаючи на велику кількість наукових праць, проблема навчання школярів технології гачкування, зокрема у процесі гурткової роботи, потребує всебічного вивчення, відтак актуальною постає тема магістерської роботи **«Організація та методика навчання технології гачкування у шкільному гуртку декоративно-ужиткового мистецтва».**

Мета роботи: дослідити теоретичні та організаційно-методичні засади навчання учнів технології гачкування у шкільному гуртку декоративно-ужиткового мистецтва.

Об'єктом дослідження виступає гурткова робота учнів у загальноосвітній школі.

Предмет дослідження – зміст, організація та методика проведення гурткових занять з технології гачкування.

Для досягнення означеної мети поставлені наступні **завдання:**

1. Дослідити особливості технології гачкування як виду декоративно-ужиткового мистецтва.
2. Дослідити роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва; з'ясувати особливості організації та діяльності гуртка гачкування.
3. Навести загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів мистецтву гачкування.
4. Дослідити особливості моніторингу навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування.
5. Розробити авторську навчальну програму гуртка гачкування та планування гурткових занять (план-конспект заняття).

Теоретичне значення роботи: досліджено теоретичні та організаційно-методичні засади залучення школярів до технології гачкування у гуртку декоративно-ужиткового мистецтва.

Практичне значення роботи: розроблено авторську навчальну програму гуртка гачкування для учнів вікової групи 11 – 13 років обсягом 70 годин.

Апробація результатів: виступ на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» з доповіддю на тему: «Класифікаційні ознаки в'язаних виробів гачком» (Матеріали XI-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки». Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2024. С. 424 – 427).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕХНОЛОГІЯ ГАЧКУВАННЯ ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Загальні відомості про технологію гачкування

В'язання – одна з галузей традиційного народного мистецтва, яка історично набула промислового значення та розвивається в наші дні. Це нескладний і дуже цікавий вид рукоділля. До нас дійшли екземпляри в'язаних виробів, створених у IV – V століттях до нашої ери. В одній із гробниць Стародавнього Єгипту було знайдено дитячу шкарпетку досить складного виконання: великий палець відокремлений від інших для того, щоб було зручно протягнути ремінець сандалії. У Перу було знайдено в'язаний пояс із чудовим орнаментом колібрі, який датується III століттям до нашої ери. Судячи із збережених портретів середньовіччя, англійські і французькі вельможі віддавали перевагу в'язаним панчохам, порівняно з шитими, щоб підкреслити витонченість своїх ніг [2].

В'язані панчохи та шкарпетки з вовни домашнього прядіння – неодмінний елемент українського селянського одягу. Зазвичай вони бувають одноколірними та особливого художнього значення не мають. Однак в деяких місцевостях святкові в'язані вироби привертають увагу своїми «цікавими» орнаментами. Крім панчіх у побуті популярністю користувалися в'язані джемпера, жакети, шалі, рукавички тощо [1].

Раніше в'язали з незабарвленої вовни, поєднуючи зазвичай білу пряжу з коричневою або чорною. З кінця XIX століття стала застосовуватися пофарбована шерсть різноманітних типів. Як правило, кожне колірне рішення у візерунку було гармонійним і в цьому проявлялася велика культура народу [2].

З поміж художнього текстилю вирізняються вироби, вив'язані різними способами вручну або за допомогою спеціальних машин.

Важливе місце серед знаних видів декоративно-ужиткового мистецтва відводиться *в'язанню гачком* (гачкуванню), яке дає змогу виявити власну

індивідуальність, представити майбутній виріб через вдалий підбір крою виробу, його фактуру та кольори ниток, види їх плетінь, оздоблення тощо.

Гачкування належить до найдавніших видів діяльності людини, проте немає однозначного бачення щодо того, коли вперше воно з'явилося. Існує думка, що це рукоділля постало як елементарна потреба у виробках для життя чи у побутових речах.

Вив'язані тканини одягового призначення та вироби для інтер'єру мають цікаву фактуру та структурну будову. Руками їх виконують за допомогою гачка (короткого, довгого) або на вилках. Процес виготовлення такого текстилю передбачає протягування нитки чи пряжі через переплетені петлі за допомогою обраного інструменту. Реалізують його різними техніками: ланцюжок, стовпчик, напівстовпчик, піко тощо [4].

Вироби, зв'язані довгим гачком, практичні у носінні, оскільки вони не витягуються та майже не деформуються після прання. Звичайним гачком в'яжуть ажурні серветки, мереживні комірці, прикрашають елементи одягу. Використовуючи техніку щільного в'язання, в'яжуть кофтини, шапки, шарфи.

Типові гачковані речі класифікують за різноманітними ознаками:

1. За основною функцією: розрізняють предмети для одягу та для інтер'єру.

До першої групи відносять білизняні вироби, плечові та поясні вироби (жилетки, светри, кардигани, сукні, спідниці пальта та інше) (рис. 1.1), панчішно-шкарпеткові та рукавичні вироби (гольфи, шкарпетки, панчохи, рукавички, рукавиці) (рис. 1.2), головні убори (стрічки, шалі, берети, капелюшки, шапки тощо), купони для суконь, блуз, курток (рис. 1.3) [1, с. 43].

а)

б)

в)

Рис. 1.1. Плечові та поясні вироби, виготовлені гачкуванням:

а – сукня; б – светр; в – спідниця

Рис. 1.2. Панчішно-шкарпеткові та рукавичні вироби, виготовлені гачкуванням: а – дитячі шкарпетки; б – панчохи; в – рукавиці

Рис. 1.3. Головні убори, виготовлені гачкуванням: а – шапка; б – дитячі панамки; в – берет

Гачковані фіранки, скатертини, серветки, доріжки, наволочки, мереживні покривала, ажурні прошви, абажури тощо належать до другої групи [1, с. 44].

2. За способом виконання виділяють суцільномережані об'єкти, як то хустки, гардини, обруси, шкарпетки чи мітенки та мережаний декор одягу (комірці, мереживна тасьма тощо) й інтер'єрного призначення (мереживні викінчення рушників, прошва для наволочок та ін.).

Комірці як і різні види мережива можна в'язати окремо від сукні (рис. 1.4), а після цього пришити потайними стібками або прикріпити за допомогою брошки, стрічки. Комірці зв'язані гачком дуже практичні – вони не втрачають форму, зв'язані з ниток «сніжинка», не потребують підкрохмалювання, легко прасуються [4].

Рис. 1.4. Зразки комірців, виготовлених гачкуванням

В'язані серветки, скатертини, доріжки, наволочки, покривала надають інтер'єру оригінальність (рис. 1.5). Для їх виготовлення не потрібно дорогого матеріалу. Можна використати прості катушкові нитки, тасьму.

а)

б)

в)

Рис. 1.5. В'язані вироби: а – серветка; б – скатертина; в – подушка

Оригінальні речі можна виконати із шматків кольорового сукна, оксамиту, ситцю, вирізавши з них квадратики або кружечки, і обв'язавши їх ажурними візерунками.

Нині гачкування розвивається та поповнюється сучасними елементами, цікавим компонуванням, новітніми матеріалами, що у свою чергу розширює перелік в'язаних гачком предметів.

3. За сферою уживання: вироби для щоденного використання (одяг, прикраси та аксесуари, капці, шкарпетки, предмети буденного побуту, іграшки, корисні дрібнички тощо) та для урочистих подій (святковий одяг, аксесуари, декоративні оздоби, сувеніри, подарунки й ін.) [1].

Усі ці групи у свою чергу поділяються на підгрупи. Так, в'язаний одяг поділяють на: білизну та верхнє вбрання, одяг для дорослих, дітей та немовлят (фантазійні сукні, кофтинки, безрукавки, дитячі одешинки) [30, с. 31], залежно від пори використання: легкий літній (наприклад, сарафан, болеро), теплий сезонний (кофтинки, безрукавки, пальто, пончо). В окрему групу виділяють домашнє взуття (капці, шльопанці, пінетки для малюків).

Доцільним та промовистим довершенням одягу є беретки, шарфики та рукавички, які залежно від виду та матеріалів, з яких вони виготовлені, можна носити у різні пори року. Окрім того вив'язати гачком можна також такі аксесуари, як сумочки, гаманці, косметички, пояски (рис. 1.6) та зробити оригінальні прикраси (намисто, кольє, сережки, брошки й ін.) (рис. 1.7) [38].

а)

б)

в)

Рис. 1.6. В'язані аксесуари: а – сумки; б – гаманець; в – пояски

а)

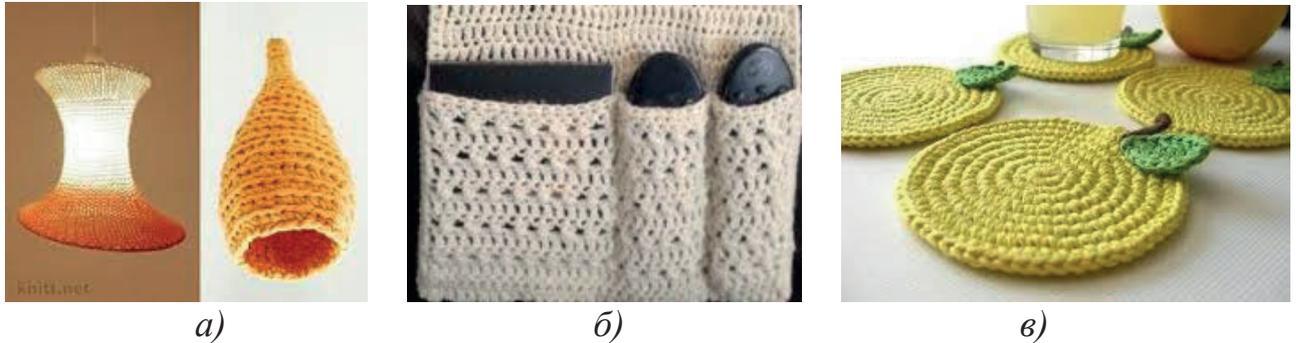
б)

в)

Рис. 1.7. В'язані прикраси: а – намисто; б – кольє; в – сережки

До групи речей для житла належать: серветки, скатертини, фіранки, пледи, декоративні подушки на диван, чохла для крісел, абажури, прихвати для гарячого посуду, підставки під горнятка чи тарелі, грілки на чайники,

органайзери для гребінців, лежачки для тварин, килимки, доріжки, гольниці тощо (рис. 1.8). Такі гачковані предмети потрібно робити із врахуванням умеблювання, виду посуду й різноманітних речей, що є в оселі, чи іншому приміщенні, бо вони створюють відчуття краси і затишку у домі.

*Рис. 1.8. Побутові речі, створені гачкуванням:
а – плафони; б – органайзер; в – підставки під посуд*

Нині інтерес становить також розмаїття предметів, які «зодягнені» у гачковані полотна. Це можуть бути дерева, транспортні засоби, лавки та гойдалки, кам'яні споруди, мостові переправи тощо [15, с. 56].

Цікавими і своєрідними є дитячі іграшки, в'язані гачком із яскравої чи пухнастої пряжі. Таке мистецтво в'язання іграшок сьогодні виділилося в окремий напрям й отримало назву – амігурумі (рис. 1.9) [30, с. 29].

Рис. 1.9. В'язані іграшки

Інтерес становить також група корисних дрібничок до яких відносять брелки, пенали, саше з духмяними травами, чохла для окулярів чи мобільного телефону тощо. Їх теж можна подарувати друзям, рідним. Подарунком і водночас оздобою інтер'єру можуть стати декоративні квіткові композиції, зв'язані гачком, панно, різноманітні гірлянди, рамки для фото.

4. *За густиною плетіння* гачковані вироби бувають: ажурні, щільні, філейні.

Щільні візерунки містять стовпчики різної висоти, які туго припадають один до одного. Ажурні ж візерунки утворюються поєднанням петель, які рідко вив'язані різними способами. Філейні візерунки – це сітка, яка створена рівномірним чергуванням стовпчиків й повітряних петель [15, с. 87–88].

5. *За видом полотна:* суцільнов'язані та виконані з окремих елементів (кіл, трикутників, квадратів, зірочок, квіток тощо), плоскі та об'ємні.

6. *За кольором* гачковані вироби бувають одноколірні та різноколіорові.

7. *За способом виконання* полотна виробу: прямого в'язання та кругового.

У першому випадку полотно створюється рухом вперед та назад з петлями підйому. Їх кількість визначається висотою елементів, якими виконаний попередній рядок. За другого способу плетіння виріб виконується по колу, або в'яжеться по спіралі як циліндрична безшовна фігура.

8. *За техніками виконання і використанням робочого інструменту, виділяють:* туніське в'язання (довгий гачок), звичайне в'язання (короткий гачок), перуанське в'язання (вирізняється способом скріплення ниток, виконується спицею і гачком), вилочне (гачок і особлива скоба-вилка) [4; 15].

9. *За видом використаної пряжі:* вироби бувають бавовняні, лляні, вовняні, шовкові, синтетичні; виготовлені зі смужок тканини, трикотажу, різних шнурів, тонких поліетиленових смужок, комбінованої пряжі. За своїми характеристиками останні не можуть підмінити натуральні вироби, однак мають привабливий вигляд та є економічно доцільними [15, с. 32].

Для проєктування і реалізації можна пропонувати виготовлення мережива, яке в'яжеться за схемами, прихваток, дитячих іграшок, підставок під посуд, косметичок, футлярів для окулярів, домашнього взуття та інші цікаві об'єкти.

1.2. Інструменти для гачкування

Гачок – це основний предмет для гачкування, тому до його вибору підходять вкрай уважно. Від правильного підбору гачка значною мірою залежить якість в'язання. Гачки бувають різними за товщиною та довжиною (рис. 1.10). Основна частина гачка – головка, за її товщиною визначають номер гачка. Якщо товщина головки 4 мм, це гачок № 4. В ідеалі добре мати набір гачків від № 1 до № 6 [2].

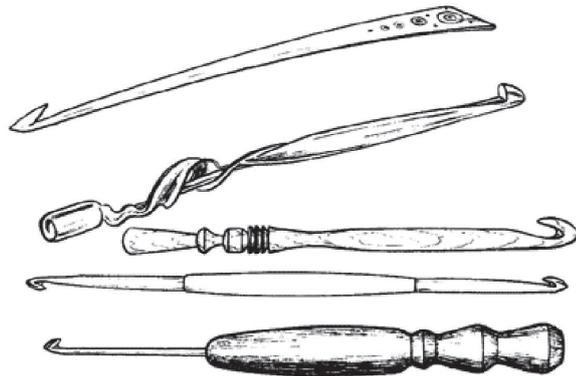

Рис. 1.10. Гачки для в'язання

Гачки бувають металеві та алюмінієві, бамбукові та пластикові, для туніського в'язання використовують двосторонні та циркулярні.

Вибрати правильний гачок дуже просто! По-перше, розмір гачка зазвичай пропонується у моделі для в'язання, по-друге, на етикетці від пряжі завжди зображається значок перехрещень спиць чи гачка та вказується його рекомендований номер.

При в'язанні нитками різної товщини потрібно використовувати гачки певного розміру. Діаметр нитки повинен бути в 2 рази менший за виїмку на головці гачка. Товсті гачки діаметром 4–5 мм використовуються для в'язання з об'ємної пряжі. Тонкі гачки (№ 0,5–1,5) використовують для в'язання ажурних виробів (кругівка, серветки). Найзручнішими для в'язання є гачки, що мають пластмасову чи дерев'яну ручку [15].

Залежно від виду в'язання вибирають гачок певної довжини. Короткий гачок використовується для в'язання як у прямому, так і у зворотному напрямку (пряме в'язання), або по колу, коли петлі формують рядками, які йдуть лише в одному напрямку, починаючи від центру кола. Гачок

для туніського в'язання повинен мати рівний і гладкий стрижень довжиною 35-45 см з капелюшком на кінці, щоб петлі ряду, які набираються одночасно по всій ширині деталі, не зіскакували під час роботи (рис. 1.11, а) [15].

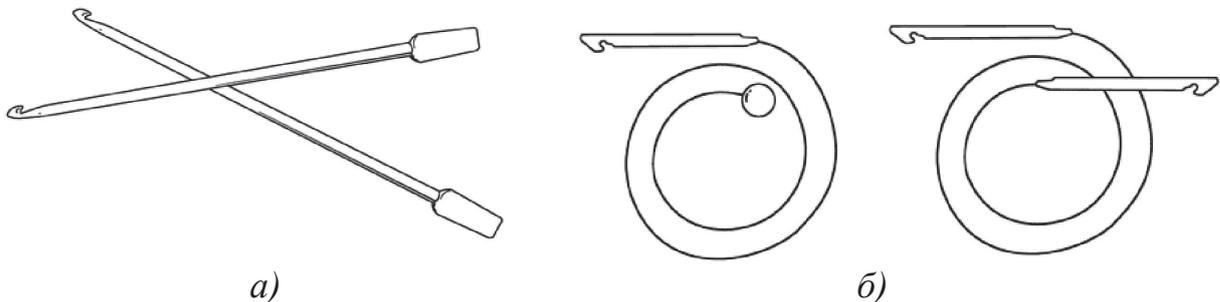

Рис. 1.11. Гачки для туніського в'язання: а – прями; б – на тросі

Розмір довгого гачка визначають діаметром стрижня, і підбирають в залежності від товщини пряжі з таким розрахунком, щоб гачок був приблизно в 2 рази товстішим за нитку.

Гачки для туніського в'язання можуть бути звичайної довжини (12–15 см) на тросі (рис. 1.11, б). Такі гачки легші, зручніші при в'язанні деталей великої ширини та незамінні для в'язання по колу [15].

Крім гачків різних видів та розмірів, існує безліч пристроїв, що полегшують в'язання трикотажних виробів. Це шпильки, розділювачі для ниток (рис. 1.12, а), маркери петель (рис. 1.12, б), лічильники рядів (рис. 1.12, в), голки для роботи з вовною (рис. 1.12, з), ножиці (рис. 1.12, д), булавки (рис. 1.12, е). Також у роботі знадобляться великі шпильки для збирання петель.

Голки для роботи з в'язаними виробами (див. рис. 1.12, з) повинні бути з тупим кінцем, щоб не розщеплювати пряжу, і великим вушком. Голки з гострим кінцем використовують для пришивання в'язаних елементів до тканини. Голка для роботи з вовною застосовується при з'єднанні в'язаних деталей між собою. Вона має закруглений кінчик і широке вушко, в яке легко просувається нитка [8].

Розділювач ниток (див. рис. 1.12, а) являє собою наперсток із пластмаси, у верхній частині якого розташовано кілька виступів. Він використовується при в'язанні візерунків із пряжі різного кольору. Розділювач надягають на

вказівний палець лівої руки та пропускають через нього нитки від різних клубків. Цей пристрій полегшує процес в'язання, не даючи пряжі сплутуватися.

Булавки (рис. 1.12, е) необхідні для фіксації знятих петель при в'язанні окремих деталей. Вони мають довжину 10–13 см і виготовляються із металевих сплавів.

Рис. 1.12. Додаткові інструменти для гачкування:
 а – розділювач для ниток; б – маркери петель; в – лічильник рядів;
 г – голки; д – ножиці; е – булавки

1.3. Матеріали для гачкування

Нитки для в'язання скручуються з різноманіття волокон: органічних, синтетичних, а також спеціальних матеріалів. Деякі з них такі тонкі, що можна порівняти їх із павутиною, в той час як інші – товсті, з них виходять теплі пледи і килимки.

Зазвичай пряжу для в'язання продають у клубках, мотках чи пасмах. Нині існує велика кількість різноманітних видів пряжі, призначених для в'язання гачком. Якість пряжі визначається насамперед її складом, який впливає на зовнішній вигляд готового виробу. Пряжа може бути зроблена з натуральних, штучних або змішаних волокон [8].

Вовняна пряжа (рис. 1.13, а) відмінно зберігає тепло, добре тягнеться і стійка до зминання. До недоліків вовняної пряжі відносять її звалюваність та

утворення на ній катульок. При цьому, чим міцніше скручена пряжа, тим слабше проявляються ці недоліки. Для того, щоб їх позбутися, а також, щоб надати пряжі інших характеристик, у вовняну пряжу додають штучне або рослинне волокно [8].

Пряжа з мериносової вовни (рис. 1.13, б) відрізняється особливою м'якістю і ніжністю, не подразнює шкіру. Її виготовляють із шерсті тонкорунних мериносових овець. Найбільше цінується шерсть австралійських мериносів. Така пряжа зазвичай не містить домішок інших волокон і підходить для в'язання різноманітних виробів, особливо дитячих речей. Недоліком мериносової вовни є більш висока ціна порівняно зі звичайною овечою [2].

Мохер (рис. 1.13, в) виготовляють із вовни ангорських кіз, яких розводять в Іспанії, Малій Азії та Південній Америці. Ця пряжа дуже м'яка, тонка, з довгим шовковистим ворсом. У продажі зазвичай зустрічається мохер з невеликим вмістом акрилу, що надає йому додаткову міцність.

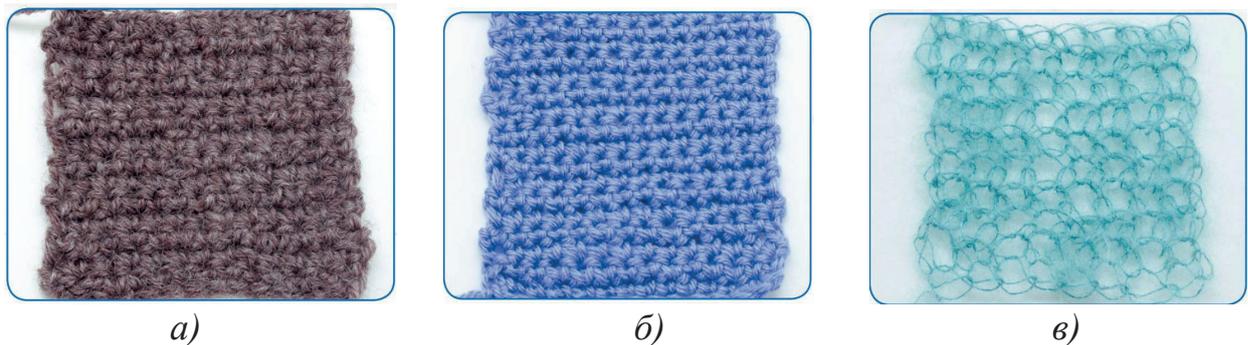

Рис. 1.13. Пряжа: а – натуральна вовна; б – мериносова вовна; в – мохер

Пряжа з ісландської вовни відрізняється особливою якістю. Вона виготовляється з вовни овець місцевої породи, що походять від тварин, завезених до Ісландії вікінгами. Під впливом суворих кліматичних умов їхня вовна набула цікавих властивості: зовнішні волокна мають пружність і високу стійкість до вологи, а внутрішні – характеризуються особливою м'якістю. Спрядена з такої вовни пряжа легка, добре утримує тепло, а трикотажні вироби не витягуються та довго зберігають форму. Справжню ісландську шерсть не фарбують, вона має натуральний колір – білий, сірий, коричневий чи чорний. У процесі виробництва даної пряжі зведено до мінімуму використання хімічних

препаратів, тому пряжа є екологічно чистою та зберігає всі властивості вовни [2].

Пряжа із шотландської вовни високо цінується знавцями. Пов'язаний з неї одяг чудово зберігає первісний вигляд протягом тривалого часу і не втрачає своїх якостей навіть при використанні у вологу погоду.

Пряжа з верблюжої вовни підходить для виготовлення теплих пледів та ковдр. Верблюжу вовну, як правило, не відбілюють, тому вона зберігає натуральний колір (від світло-коричневого до чорного). Особливо цінується шерсть верблюда вікун. Її зістригають один раз на рік – весною, коли волокна найтонші. Отримана пряжа відрізняється високою міцністю і легкістю.

Ангорська пряжа виготовляється з вовни кроликів ангорської породи. 100% ангорська вовна практично не використовується, оскільки, незважаючи на інші високі якості (легкість, м'якість, довгий ворс), має низьку еластичність і коштує досить дорого. Крім того, недоліком є і те, що при носінні кролячий пух вилазить і скочується. Найчастіше для виготовлення пряжі ангорську вовну змішують із мериносовою або з акрилом. Вироби виходять дуже красивими і служать досить довго при дотриманні правил догляду (замість прання рекомендується сухе хімічне чищення) [2].

Кашемір виготовляють із підшерстя кашмірських кіз, що мешкають у Східній Індії та в Гімалаях. Шерсть не стрижуть, а зчісують. При цьому за рік з однієї тварини можна отримати лише 150-200 г вовни, тому вона коштує дуже дорого. Пряжа з кашеміру дуже м'яка, легка і тепла, але при цьому має низьку зносостійкість. Зазвичай кашемір у чистому вигляді не зустрічається, а при виготовленні пряжі до нього додають овечу вовну [2].

Пряжа з вовни лами має високу щільність і м'якість. Вироби, в'язані з неї, дуже гарні. У продажу можна знайти пряжу з вовни лами різних відтінків.

Пряжа із вовни альпаки (рис. 1.14, а) цінується вище, ніж із вовни лами. Для її виготовлення використовують шерсть альпака – «родичів» лами, що мешкають у високогір'ях Перу. Пряжа відрізняється високою якістю (не звальюється і не утворює катульок). Крім того, шерсть альпаки має багату

палітру натуральних кольорів – від чисто білого та бежевого до коричневого і чорного. Усього розрізняють 22 відтінки.

Бавовна та льон – екологічно чиста пряжа, тому що бавовна та льон вирощуються без застосування пестицидів і така пряжа забарвлюється виключно натуральними барвниками.

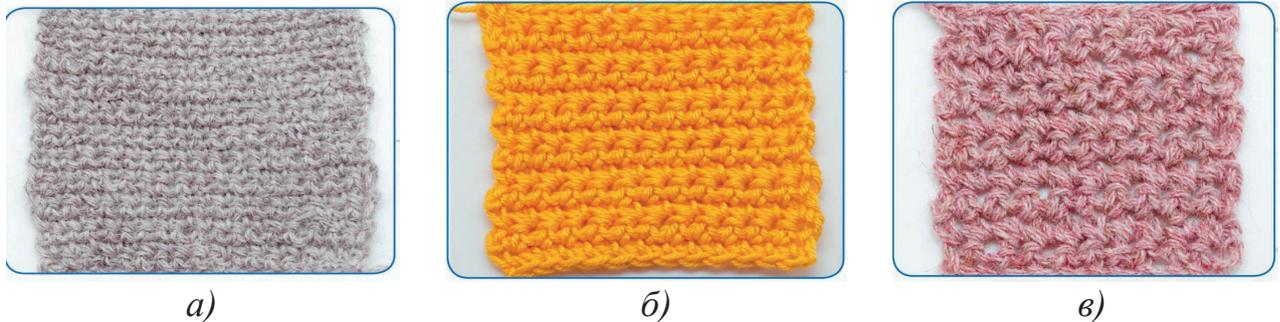

Рис. 1.14. Пряжа: а – вовна альпаки; б – бавовна; в – льон

Пряжа з бавовни (див. рис. 1.14, б) важка, щільна та нееластична. Фарбується бавовна добре і майже не вигоряє. При спеціальній обробці лугом досягається блиск бавовняної нитки. Бавовна міцніша за вовну, хоча і менш міцна, ніж льон чи шовк.

Льон – найбільш міцна пряжа (див. рис. 1.14, в). Льняні вироби легше вбирають вологу і швидше сохнуть, ніж в'язані вироби з бавовни чи вовни. Льон не стискається при високих температурах і не сідає. Його складно фарбувати або вибілювати, тому найчастіше зустрічається пряжа з льону природних, сіро-бежевих кольорів.

Синтетична та штучна пряжа. Синтетичною є пряжа, отримана з натуральної сировини (целюлози) за допомогою хімічної обробки.

Пряжа з поліакрилу (рис. 1.15, а) може мати різні торгові назви (акрил, нітрон, орлон, акрілан, куртель тощо). Вона виготовляється шляхом хімічної переробки природного газу та його похідних, зокрема поліакрилонітрилу. Властивості поліакрилової пряжі подібні до властивостей пряжі з вовняного волокна. Її перевагами є висока міцність, м'якість, еластичність, можливість фарбування у всі кольори та відтінки. Трикотаж з поліакрилу не вигоряє, не втрачає яскравості при пранні, не сідає і не скочується. Пряжу з акрилу можна використовувати як для ручного, так і машинного в'язання [2].

Поряд з акрилом, великою популярністю користується *змішана пряжа* з високим вмістом вовни або мохеру. Виготовлені з неї вироби не поступаються на вигляд чистошерстяним і мають більшу зносостійкість.

а)

б)

в)

Рис. 1.15. Пряжа: а – акрил; б – поліамід; в – поліефір

Пряжа з поліамідного волокна (див. рис. 1.15, б) відома під такими назвами: капрон, нейлон, перлон, силон. Її виробляють із продуктів переробки природного газу, нафти та кам'яного вугілля. Поліамідна пряжа має високу міцність, а виготовлений з неї трикотаж добре тримає форму і не витягується під час прання.

Недоліками поліамідної пряжі є низька гігроскопічність, невисока термостійкість і електризування. Під впливом сонячних променів вона стає жорсткою і набуває жовтуватого відтінку [2].

Пряжа з поліефірних волокон (див. рис. 1.15, в) має високу еластичність і термостійкість. Вона входить до складу змішаної пряжі і практично не використовується у чистому вигляді для ручного в'язання.

Недоліками поліефірної пряжі є труднощі фарбування, низька гігроскопічність, електризування.

Бамбукове волокно (рис. 1.16) – це різновид віскози з бамбукової деревини. В якості сировини для виготовлення бамбукового волокна застосовується необроблений (сирий) природний бамбук віком 3–4 роки, з якого за допомогою сучасних технологій отримують бамбукову целюлозу, а з неї, своєю чергою, виготовляють пряжу.

а) б)
Рис. 1.16. Бамбукове волокно: а – нитки; б – в'язані вироби

У ході виробничого процесу не використовуються жодні додаткові добавки, завдяки чому зберігаються властивості натурального бамбука: відмінна повітропроникність, здатність вбирати вологу, а також здатність до швидкого висихання. Бамбукове волокно має природні антибактеріальні властивості, крім того, воно відбиває ультрафіолетові промені. Але у цього волокна є й недоліки: виріб витягується після прання завдовжки на 4–5 см і стає набагато м'якшим.

РОЗДІЛ 2.

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ТЕХНОЛОГІЇ ГАЧКУВАННЯ

2.1. Роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва

Нині серед завдань шкільної освіти особливе значення надається трудовому навчанню і вихованню молоді, зокрема через залучення до різних видів декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ). Народне мистецтво у школі відіграє особливу роль у патріотичному та естетичному вихованні школярів, інтелектуальному становленні особистості, формуванні усвідомленого відношення підростаючого покоління до навчання, підготовці до життя у соціумі [38].

Декоративно-ужиткове мистецтво – це окрема галузь мистецтва, спрямована на художнє формування предметного середовища, створюваного людиною, забезпечує уведення в це середовище естетичних та культурно-ціннісних компонентів. Твори ДУМ окрім їх класифікації суто за практичним спрямуванням (посуд, вбрання, домашній інвентар тощо) поділяються за матеріалом (тканина, деревина, метал, глина) та за технікою виконання (розпис, інкрустація, різьблення, мозаїка, карбування тощо) [29]. Через раціональне поєднання техніки та способів обробки різних матеріалів із творчістю та мистецтвом стає можливим створення особливої декоративної естетики й виразності предмета [27].

У гурткову роботу з ДУМ закладено значні виховні можливості. Відображаючи культурну значущість виробів народних майстрів, гурткові заняття сприяють розвиткові в учнів естетичного бачення світу, дають змогу озброювати гуртківців технічними відомостями, формувати в них відповідні трудові вміння, здійснювати психолого-практичну підготовку до трудової діяльності, обрання майбутнього фаху. Так, під час залучення учнів до різних видів народного мистецтва, гармонійно узгоджуються задачі естетичного і

трудового виховання гуртківців. Існує багато способів художньої обробки матеріалів, проте не всі можуть стати складовою змісту гурткових занять у школі, зокрема засобом виховного впливу на учнів [11].

Види ДУМ, що використовуються у роботі закладів загальної середньої освіти, поряд зі значним естетичним потенціалом, мають бути доступні учням за своїми базовими художньо-естетичними та технологічними ознаками, за витратою фізичних ресурсів. Проте, окрім доступності і посиленості художньо-трудова підготовка учнів повинна носити відповідний рівень складності, щоб кожне із завдань виконувалося на прийнятному для учнів рівні трудності, що дає змогу якнайповніше задіяти духовний та фізичний потенціал учнів [7].

У гуртковій роботі мають знаходити своє місце такі види ДУМ, у ході оволодіння якими встановлювалися б стійкі міжпредметні зв'язки та забезпечувалося практичне використання і наступне поглиблення знань, яких набувають школярі на заняттях. Зміст гурткових занять має базуватися на системі знань учнів, засвоєних на уроках з різних шкільних предметів, зокрема технологій, фізики, мистецтва та ін. Працюючи над виготовленням об'єкта праці, гуртківці також можуть додатково використовувати знання з галузі ботаніки, хімії, історії, та інших предметів [6].

Важливе значення має відповідність видів ДУМ вимогам шкільної гігієни та безпеки праці, можливості організації занять у шкільних майстернях та кабінетах обслуговуючої праці. Важливою вимогою є також доступність матеріалів та достатня кількість відповідних інструментів, які використовуються для виготовлення виробів. Непоодинокі випадки, коли учнівське захоплення переростає у професійний фах. У школах тих регіонів, де поширеними є певні види народних художніх промислів, учні під час уроків технологій чи гурткових занять знайомляться з типовими способами художньої обробки матеріалів, властиві своєму регіону. Через співпрацю шкіл та підприємств художньої промисловості школярі перебувають у тісній взаємодії з народним мистецтвом (знайомляться з його найбагатшими традиціями), набувають навичок певних робітничих професій [31].

Таким чином, позакласна та позашкільна навчальна діяльність є ключовою ланкою, що поєднує трудове й естетичне виховання підростаючого покоління, зокрема засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Навчальна діяльність у гуртках дає змогу школярам доєднатися до цікавої справи, яка духовно їх збагатить, відкриє шлях до прекрасного, а згодом – заповнить захоплюючою творчістю вільний від занять час. Тому завдання керівника гуртка полягає у тому, щоб закласти основи творчого потенціалу дитини та її художнього розвитку.

Більшість дослідників, що вивчають проблеми розвитку індивідуальних творчих здібностей школярів, вважають, що цьому сприяє можливість проявити свої вміння на гурткових заняттях, показати неповторність свого виробу та техніку його виконання. Тому керівники гуртків обов'язково повинні цілеспрямовано виявляти здібності учнів та, враховуючи педагогічні вимоги, пропонувати їм теми робіт відповідно до їхніх інтересів та можливостей [23].

Необхідно дозволяти учням самостійно пропонувати варіанти виробів, способи роботи, експериментувати, вносити певні нововведення. Індивідуальна праця учнів під час гурткового заняття полягає у тому, що під загальним керівництвом вчителя школярі самостійно виконують трудові завдання, які їх цікавлять. Тематика, зміст, складність та трудомісткість цих завдань повинні підбиратися з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів для успішного виконання намічених планів [11; 12].

Індивідуальні художні особливості учнів – поняття доволі широке. Воно містить у собі вміння своєрідно, по-своєму виконувати завдання, виявляти свою фантазію, уяву, швидкість, навички володіння інструментами та матеріалами. Нині кожен учень прагне бути оригінальним і несхожим на інших, що проявляється у прагненні краще вчитися, одягатися, виглядати. Тому одне із завдань педагога (зокрема керівника гуртка) має полягати у тому, щоб приділити належну увагу індивідуальним бажанням та вимогам учнів [11].

2.2. Особливості організації та діяльності гуртка гачкування

До занять у гуртку гачкування найбільш доцільно залучати учнів 6–8 класів. Це оправдано як з біологічної точки зору, так і з дидактичної. З дидактичної точки зору учні вже на той час знають правила і закони побудови малюнка, складання композиції. Крім того, вони вже більше знайомі з різними видами пряжі та їх властивостями [12].

Кількість учнів у гуртку – не більше 12 чоловік. Найбільш оптимальний варіант з точки зору методики (організація та проведення заняття, надання індивідуальних консультацій, забезпечення матеріалом та інструментом) – 10–12 чоловік. Якщо школа велика і дитина може займатися з різних видів обробки матеріалів, чи інших профілів – запис у гурток може проводитися на конкурсній основі. Якщо такого вибору немає, то відмова «зайвій дитині» спричинить їй глибоку травму [11].

Згідно психологічних досліджень, проводити гурток найкраще у понеділок та п'ятницю, оскільки в ці дні порівняно низька продуктивність праці та спостерігається її спад. У вівторок та середу підвищується навчальне навантаження, через це активна творча робота в гуртку у понеділок та п'ятницю сприяє емоційному підйому учнів, бажанню працювати [16].

Тривалість одного заняття – від 2 до 3 годин, оскільки учні будуть втомлюватися. Менше часу також не бажано, тому що учні не будуть встигати нічого зробити і у них зросте незадоволення роботою. При проведенні занять, перерви краще робити згідно гнучкого графіку, тобто за потребою учнів. Дисципліна відвідування гуртка залежить значною мірою від керівника. Зовсім не бажано, щоб день і година заняття гуртка змінювалися впродовж року.

Декоративно-ужиткове мистецтво здійснює вагомий вплив на духовно-культурний розвиток школярів, формування їх особистості і сприяє творчому вирішенню питань, актуальних з курсу трудового навчання (технологій).

Навчання учнів гачкуванню має організовуватися так, щоб школярі якомога більше часу виконували практичні роботи. При цьому на теоретичну підготовку повинно виділятися близько 25 % часу. Проводити історичні

екскурси, ознайомлювати учнів з сучасними технологічними операціями, ознайомлювати з правилами безпеки праці необхідно у процесі виготовлення виробів. Повідомляючи навчальний матеріал, керівник гуртка повинен непомітно підводити гуртківців до активного самовираження, прищеплювати любов до народних традицій, формувати патріотичне ставлення до своїх історико-культурних надбань. Заняття у гуртку гачкування в єдності з уроками трудового навчання (технологій) та зв'язками з іншими шкільними дисциплінами, націлені на розвиток ділових якостей гуртківців, що особливо актуально в умовах підвищення вимог до якості продукції, її естетичної привабливості та конкурентоспроможності [31].

Гурткові заняття з гачкування сприяють активному розвитку інтересів і здібностей гуртківців, їх ініціативності і самостійності, зокрема у процесі вибору об'єктів праці та технології їх виготовлення. Естетичне сприйняття дійсності і творчі задатки учнів не можуть розвиватися самовільно, тому їх необхідно постійно виховувати під час активної трудової діяльності.

Диференційований підхід щодо планування і реалізації гурткових занять, втілення раціональних форм та методів роботи дадуть змогу гуртківцям опанувати доволі не легкий і водночас захоплюючий вид декоративно-ужиткового мистецтва – гачкування.

Керівник гуртка повинен завчасно здійснити підбір необхідної літератури, визначитися з наочними посібниками і технічними засобами навчання, використання яких забезпечить ефективну роботу учнів на заняттях. Демонстрування художніх творів, виконаних гачкуванням, за допомогою мультимедійної техніки, слайдів або плакатів, уможливить посилення пізнавальної активності учнів і полегшить процес запам'ятовування навчальних відомостей [9].

Гурткові заняття передбачають їх належне планування й організацію. Спочатку гуртківцям доволі не просто здійснювати складні технологічні операції, тому доцільно розпочати роботу з ознайомлення їх із історією гачкування та засвоєння простих видів діяльності, зокрема в'язання ланцюжка,

в'язання півстовпчика та ін. Поетапно, по мірі оволодіння гуртківцями потрібними знаннями й уміннями, практичні завдання дещо ускладнюються, тим самим підвищується інтерес і творча самореалізація учнів.

Навчання у гуртку потрібно розпочинати з актуалізації опорних знань учнів, засвоєних на попередніх заняттях, перевірки й оцінювання практичних завдань та повідомлення мети уроку. Доцільно, за необхідності, пригадати з учнями основні правила безпеки праці, техніки виконання деяких операцій та прийоми використання інструментів. У процесі роботи необхідно слідкувати за правильним використанням додаткових пристосувань для в'язання, зокрема розділювача для ниток, маркера петель, лічильника рядів тощо [2].

Організувати гурток гачкування в межах шкільної навчальної майстерні (кабінету обслуговуючої праці) не викликає особливих труднощів, оскільки для цього непотрібно спеціального обладнання, складних інструментів та дорогих матеріалів. Заняття з гачкування вимагають звичайних столів, наборів гачків, ниток, а також інших допоміжних інструментів, які гуртківці в змозі придбати самостійно.

Впродовж навчання гуртківці мають виконати низку контрольних завдань, що дасть змогу керівнику гуртка встановити ступінь засвоєння навчальних відомостей, правильність сформованих практичних умінь здійснення технологічних операцій і окремих прийомів гачкування, встановити здатність учнів до художньо-творчої діяльності та декоративного оформлення завершених виробів.

Керівник гуртка має вміти об'єктивно оцінювати поступове виконання гуртківцями технологічних операцій, пов'язаних зі створенням об'єкта праці після ознайомлення з кожною темою програми і здійснення практично-орієнтованих видів роботи. У процесі оцінювання учнів, необхідно звернути увагу на такі основні моменти [2]:

1) знання:

– правил безпеки при роботі з гачком та колючими і різальними інструментами (голками, булавками, ножицями тощо);

- назв та призначення різних матеріалів (види пряжі, види ниток, синтепон, вата та ін.);

- назв та призначення ручних інструментів (ножиці, гачок, шпилька, сантиметрова стрічка тощо);

- термінології, що використовується при в'язанні гачком (повітряна петля, стовпчик без накиду і з накидом, сполучний стовпчик, петля лицьова, виворітна петля тощо);

- найпростіших умовних позначень на схемах виробів;

- технік в'язання, правил додавання та зменшення петель;

2) уміння:

- дотримуватися правил безпеки при роботі з гачком та іншими інструментами;

- самостійно підбирати гачок та нитки для виробу;

- правильно користуватися інструментами для гачкування;

- оформляти готовий виріб, здійснювати його остаточну обробку;

- читати умовні позначення на схемах в'язальних виробів;

- в'язати за найпростішими схемами й описами, додавати та зменшувати петлі;

- гармонійно поєднувати кольори під час виконання в'язаних виробів.

При цьому також має оцінюватися час виконання технологічних операцій та якість виконаної роботи.

Створення та художня обробка виробу технікою гачкування – це процес, що завжди пов'язаний з творчістю, тобто гуртківці можуть використовувати різноманітні технологічні операції і прийоми для виготовлення задуманої композиції.

У процесі виконання учнями технологічних операцій і прийомів керівник гуртка має проводити аналіз учнівських робіт як у цілому (комплексно), так й поопераційно, наголошувати на помилках й неточностях, окреслювати можливі способи їх усунення, наголошувати учням на необхідності постійного самоконтролю своєї художньо-творчої діяльності [6].

Оцінювання творчих робіт гуртківців може реалізуватися як самим керівником гуртка на завершальній стадії роботи учнів над творчим проектом, так і спільно з гуртківцями. При цьому необхідно звертати увагу на час, затрачений на створення й оформлення виробу, зважати на правильність виконання учнями технологічних прийомів, якість художнього оздоблення виробу тощо.

Робота в техніці в'язання вимагає дотримання правил техніки безпеки [2]:

1. Гачки та спиці не повинні бути дуже довгими, щоб не заважати роботі.
2. Кінці спиць мають бути захищені ковпачками.
3. Спиці не повинні бути тупими або надто гострими, щоб не поранити пальці та не порвати нитку.
4. Нитки не можна розривати руками та перекушувати.
5. Ножиці повинні лежати на столі зімкнутими і зберігатися в чохлах.
6. Передавати ножиці потрібно кільцями вперед.
7. Голки повинні зберігатися в гольниці, не можна втикати голки в одяг і залишати без нитки.
8. Зламану голку треба викинути.
9. Перед тим, як користуватися праскою, потрібно прочитати інструкцію, щоб не зіпсувати виріб.
10. Не можна вмикати праску мокрими руками.
11. Праска повинна при включенні стояти на жаростійкій підставці.
12. Перед увімкненням потрібно перевірити справність шнура та вилки праски.
13. Не можна користуватися несправними електроприладами.

Вміння правильно й акуратно завершити практичне завдання – один із секретів успішності виконаної роботи. Перш, ніж скріпити деталі, їх випарюють через вологу тканину. Потім просушують і, скріпивши всі деталі шпильками, зшивають великою голкою.

2.3. Авторська програма гуртка гачкування

Авторська програма гуртка гачкування носить практико-орієнтований характер. Вона сприяє прищепленню і вдосконаленню відповідних трудових умінь і навичок учнів, розвитку їх особистісного і творчого потенціалу у процесі художньо-трудової діяльності.

Навчальна програма гуртка призначена для учнів середнього шкільного віку (11–13 років) й розрахована на один рік навчання.

Обсяг програми – 70 годин. Режим занять: 2 години на тиждень (двогодинне заняття з 15-хвилинною перервою 1 раз в тиждень). Передбачено групову форму проведення заняття.

До кожного заняття підбираються різноваріантні завдання: складніші – для більш підготовлених дітей, простіші – для дітей, що відстають у навчанні. Це необхідно для того, щоб інтерес до творчості не згасав у кожного учня і він був позбавлений зайвих переживань через свої невдачі.

Теоретичне навчання проходить з використанням наочних посібників: інструкційних карт, журналів, зразків, схем, мультимедійних презентацій.

Практичне навчання здійснюється у процесі безпосереднього в'язання виробів (від простого до складного) за участю педагога.

Залежно від поставлених завдань на заняттях використовуються такі методи навчання [13]:

- 1) словесні (пояснення, бесіда, консультація, розповідь);
- 2) практичні (в'язання виробів, рисування схем, організація виставок тощо);
- 3) проєктно-конструкторські (виготовлення моделей, розробка творчих проєктів);
- 4) ігрові методи;
- 5) методи проблемного навчання (пояснення основних понять, термінів, визначень).

Для реалізації освітньої програми використовується відповідне *дидактичне забезпечення* [13]:

- 1) зразки виробів;
- 2) вироби, виготовлені учнями;
- 3) література з в'язання;
- 4) схеми виготовлення виробів.

Тематичний план гуртка

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		всього	теорія	практика
	Розділ I. Основні прийоми гачкування.	18	6	12
1.	Тема 1. Вступне заняття. Історія появи та розвитку мистецтва в'язання. Інструменти і матеріали. Ланцюжок з повітряних петель.	4	2	2
2.	Тема 2. Стовпчики без накиду. Умовні позначення.	4	2	2
3.	Тема 3. Стовпчики з накидом.	3	1	2
4.	Тема 4. Формування навичок в'язання стовпчиків без накиду та з накидом.	7	1	6
	Розділ II. Амігурумі.	34	6	28
5.	Тема 5. Амігурумі – м'яка іграшка.	4	2	2
6.	Тема 6. Способи в'язання деталей іграшки.	12	2	10
7.	Тема 7. Практична робота: в'язання іграшки (на вибір).	12	–	12
8.	Тема 8. Складання та оформлення іграшки.	6	2	4
	Розділ III. Круглі прихватки.	18	4	14
9.	Тема 9. Поняття про колір, композицію. Види прихваток.	4	2	2
10.	Тема 10. Як прикрасити прихватку.	4	2	2
11.	Тема 11. Практична робота: в'язання прихватки.	10	–	10
	Разом:	70	16	54

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ I. Основні прийоми гачкування.

Тема 1. Вступне заняття. Історія появи та розвитку мистецтва в'язання. Інструменти та матеріали. Ланцюжок з повітряних петель.

Ознайомлення з учнями, виявлення рівня їхньої підготовки. Ознайомча розмова. Загальна характеристика навчального процесу. Правила безпеки праці на заняттях. Демонстрація зразків виробів.

З історії в'язання гачком. Ознайомлення з різними видами ниток. Інструменти та матеріали, необхідні для занять. Правильний підбір гачка. Як тримати гачок. Перша петля та ланцюжок з повітряних петель.

Практичне заняття:

- правильне розташування рук під час в'язання;
- в'язання першої петлі і ланцюжка з повітряних петель;
- аплікація з ланцюжків.

Тема 2. Стівпчики без накиду. Умовні позначення.

Характеристика основних прийомів в'язання. Правила в'язання стівпчика без накиду. Умовні позначення. Огляд спеціальної літератури. Введення понять: «повітряна петля», «ланцюжок з повітряних петель», «стівпчик без накиду», «схема», «опис роботи», «петлі для початку ряду».

Практичне заняття:

- відпрацювання навичок в'язання 1-ї петлі, повітряних петель, стівпчика без накиду;
- рівний край в'язання.

Тема 3. Стівпчики з накидом.

Введення понять: «пряме в'язання», «стівпчик з накидом». Умовні позначення. Перегляд схем та зразків.

Практичне заняття:

- в'язання стівпчиків з накидом;
- рівний край в'язання;
- щільність в'язання;
- зменшення та збільшення стівпчиків з накидом.

Тема 4. Формування навичок в'язання стівпчиків без накиду та з накидом.

Перегляд схем зразків в'язання. Петлі підйому. Лицьова та виворітна сторона роботи.

Практичне заняття:

- в'язання полотна стівпчиками без накиду та стівпчиками з накидом.

- закріплення останньої петлі;
- нарощування нитки, що закінчилася;
- усунення помилок (пропуски петель, «зайві» стовпчики).

Розділ II. Амігурумі.

Тема 5. Амігурумі – м'яка іграшка.

Історія амігурумі – японської маленької іграшки. Демонстрація готових виробів, фотографій, журналів із в'язаними іграшками. Технологія в'язання іграшок (загальне ознайомлення).

Практичне заняття:

- вибір моделі, ниток, гачка;
- композиційне та кольорове рішення;
- робота за описом чи схемами (за допомогою педагога).

Тема 6. Способи в'язання деталей іграшки.

Особливості в'язання іграшок. Історія виникнення іграшки. Аналіз виробу. Порядок в'язання іграшок.

Практичне заняття:

- технічне опрацювання;
- удосконалення та закріплення умінь та навичок з в'язання вивчених прийомів роботи.

Тема 7. Практична робота: в'язання іграшки (на вибір).

Практичне заняття:

- вибір та в'язання іграшки на основі отриманих знань;
- індивідуальна консультація педагога;
- робота учнів за інструкційною картою «В'язання іграшок», за схемами та описом;
- контроль якості виробу.

Тема 8. Складання та оформлення іграшки.

Матеріали для набивання іграшок. Правила збирання деталей іграшки. Оздоблювальні елементи. Оформлення мордочки іграшки.

Практичне заняття:

- набивка та зшивання деталей іграшки;
- виготовлення оздоблювальних елементів (очей, носа тощо);
- остаточне оформлення виробу;
- обговорення готових робіт.

Розділ III . Круглі прихватки.

Тема 9. Поняття про колір, композицію. Види прихваток.

Асортименти прихваток на основі круглого полотна (зразки, схеми, спеціальна література). Можливі колірні та композиційні рішення (відтінки, насиченість, поєднання). Технологія в'язання круглої прихватки.

Практичне заняття:

- вибір моделі, ниток, гачка;
- розбір схеми виробу.

Тема 10. Як прикрасити прихватку?

Оздоблювальні елементи: квіти, листочки, ягідки та ін.

Практичне заняття:

- в'язання оздоблювальних елементів;
- схема в'язання листочка.

Тема 11. Практична робота: в'язання прихватки.

В'язання наших бабусь: круглі килимки зі смужок тканини. Як прикрасити прихватку (квіти, листочки, ягідки та ін.).

Практичне заняття:

- удосконалення та закріплення отриманих навичок;
- в'язання прихватки під керівництвом педагога;
- вибір елементів прикраси та їх в'язання;
- оформлення виробу.

РОЗДІЛ 3.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ
УЧНІВ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЧКУВАННЯ
У ГУРТКУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

3.1. Загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів
мистецтву гачкування

Гурткові заняття мають різну спрямованість, але головна мета – розвиток особистості школяра, підготовка його до творчої діяльності в умовах ринкових відносин. Суспільству потрібна не просто індивідуальність, а творча особистість, здатна ставити і розв’язувати соціально-важливі завдання [11].

Ефективність гурткових занять забезпечується високим рівнем підготовки до кожного уроку, систематичною роботою з методичною літературою, підручниками посібниками, науковою літературою, різноманітними журналами, періодичними виданнями.

При вивченні в’язання (гачкування) актуальною є організація проектної діяльності гуртківців, провідним напрямком якої є забезпечення розвитку творчих, дослідницьких здібностей. Проектна діяльність учнів формує й активізує їх пізнавальну діяльність, має дослідницький самостійний характер, велике виховне значення.

Нижче подані детальні методичні рекомендації керівникам гуртка щодо навчання мистецтва в’язання у школі.

Об’єктами проектування для учнів можуть бути: виготовлення мережива, яке в’яжеться за схемами, прихваток, дитячих іграшок, підставок під гарячий посуд, домашнього взуття, косметичок, футлярів для окулярів і мобільних телефонів тощо [2].

Після завершення проекту необхідно організувати його публічний захист. Форма захисту пропонованих проектів може бути наступною: організація шкільної виставки або виставки виробів перед батьківськими зборами, організація ярмарку-продажу та ін.

3.2. Орієнтовний план-конспект гурткового заняття на тему: «В'язання гачком. Інструменти та матеріали для роботи»

Тема: *«В'язання гачком. Інструменти та матеріали для роботи»*

Мета: ознайомити гуртківців з інструментами та матеріалами для в'язання гачком; навчити здійснювати підбір гачка і пряжі для в'язання; виховувати акуратність і старанність під час виготовлення в'язаних виробів.

Обладнання: зразки виробів, набір гачків для в'язання, зразки ниток, ілюстрації з журналів та іншої друкованої продукції з в'язання.

Інструменти та матеріали: гачок, нитки, ножиці.

Основні поняття: номер гачка, його будова, форма в'язаного виробу.

Тип заняття: комбінований.

Структура заняття:

1. Організація учнів.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Вивчення нового матеріалу.
4. Практична робота.
5. Закріплення набутих знань й умінь гуртківців.
6. Підсумки заняття.
7. Домашнє завдання.

Методичні рекомендації:

1. Організація учнів. Наявність інструментів і матеріалів для в'язання, наявність зошитів, олівців.

2. Актуалізація опорних знань та вмінь гуртківців.

Які побутові предмети чи одяг можна зв'язати гачком або спицями? Які інструменти необхідні для в'язання? Хто у вашій родині володіє цим ремеслом? Яких відомих майстрів з в'язання ви знаєте?

Доповнюючи відповіді гуртківців, слід повідомити про те, що гачкування є видом декоративно-ужиткового мистецтва, оволодівши яким можна створювати цікаві, естетично-довершені та практично-орієнтовані речі.

3. Вивчення нового матеріалу.

1. В'язання, як вид декоративно-ужиткового мистецтва.

В'язання – вид народного декоративного мистецтва, що полягає у виготовленні в'язаного полотна й окремих виробів вигинанням суцільної нитки у петлях, які по-різному сплетені між собою [1].

Археологічні знахідки свідчать про існування мистецтва в'язання на східнослов'янських землях в період ранніх неолітичних культур. Виготовляти в'язані речі люди навчилися дуже давно. Перша археологічна знахідка на території Європи в'язаного полотна датується IV–V ст. н.е., а на території Нового світу (Перу) – до III ст. н.е. Ці знахідки свідчать про високу техніку, орнаментику та колористику в'язання [37; 38].

На древніх грецьких вазах періоду Троянської війни зустрічаються малюнки полоненої троянської знаті у вузьких штанах що облягали, і подібні до в'язаних трико. Якщо приймати до уваги, що древні в'язані вироби, які дійшли до нашого часу, порівняно складні за технологією, і знайдені у місцях віддалених між собою, то можна припустити, що мистецтво в'язання виникло набагато раніше, ніж прийнято вважати [37; 38].

Невідомо, хто й коли був першовідкривачем художньої творчості з допомогою гачки і спиць. Ткацтво і вишивка були відомі людству ще в древньому Єгипті, про що доводять різні археологічні знахідки. Тому можна припустити, що в цей час був поширений і такий вид мистецтва як в'язання, технологія виготовлення якого дуже проста.

В'язання практично не вимагає якогось спеціального обладнання, оскільки спочатку в'язали на пальцях, а згодом почали використовувати спиці або рами. Основним інструментом в'язання були дерев'яні, кістяні, металеві спиці.

В XVI столітті в'язання стало відомим усій Європі, а в'язані вироби, особливо панчохи, користувалися великим успіхом у королівських палацах і серед знаті. Починаючи з XII ст. у Франції почали в'язати берети, шапочки, рукавички, безрукавки, а в XIV – XV ст. навчилися в'язати капюшони, шкарпетки та верхній одяг. Поступово мистецтво в'язання зазнало поширення у всій Європі [38].

В Україні в'язання було відомим ще в період Трипілля, його використовували при виготовленні сіток для рибальства, ятерів, верш, саків неводів тощо. Відбитки тканин на денцях керамічних посудин стверджують, що люди володіли техніками в'язання та плетіння. Їм відомі були барвники й фарби із каоліну, залізної охри тощо. В процесі історичного розвитку змінювались культури, відповідно удосконалювали знаряддя та технологія виготовлення [37].

З кінця ХІХ ст. мистецтво в'язання зазнає найбільшої популярності. Народні в'язальниці приділяли виняткову увагу виготовленню хустин, шалів, светрів тощо. В кінці ХХ, на початку ХХІ ст. завдяки збільшеній кількості друкованої продукції, книжок та журналів з в'язання, появи нових видів пряжі, ниток, мистецтво в'язання набуває масового поширення [33].

2. Інструменти та матеріали для в'язання гачком.

Для гачкування використовується пряжа різної якості. Важливо, щоб вона відповідала функціональному призначенню майбутнього виробу. Залежно від призначення виробу добирають і пряжу, а за її товщиною – номер гачка.

Головні убори в'яжуть з товстої, пружної пряжі. Перед початком роботи доцільно запропонувати учням зв'язати зразок 10×10 см. Якщо компоненти в'язки виходять рідкими (дірчастими), то потрібно, не розпускаючи зв'язані елементи, взяти гачок іншого номера та продовжити в'язання, доки в'язка не набуде красивого вигляду. Раціонально підібраний гачок – запорука красивого виробу.

В'язання буває двох різновидів: ручне (гачком чи спицями) й машинне. Ручне в'язання можна виконувати гачком або «вилкою». Розрізняють два види гачків – короткі, які використовують для простого в'язання і довгі – для туніської в'язки. Вибір гачка залежить від товщини ниток і виду візерунка [2].

При виборі гачка звертають увагу на його головку. Головка гачка не повинна бути надто заокругленою (буде важко захоплювати нитку), і не повинна бути надто гострою (можна поранити пальці). Борідка гачка повинна утримувати захоплену нитку і не рвати її. На деяких гачках є «щічки», які

розміщені так, щоб середній палець міг вільно дотягнутися до головки і утримувати на ній нитку. Гачок складається із стержня, головки і борідки (рис 1) [2].

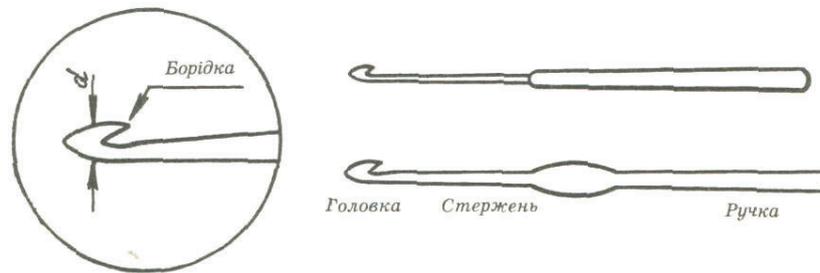

Рис. 1. Будова гачка

Гачки підбирають за товщиною ниток або по узору. В'язання грубим гачком і тонкими нитками дає дуже рихлу і нерівну по затяжці в'язку. Навпаки, в'язання тонким гачком і грубими нитками робить полотно дуже щільним, нееластичним. Правильно підібраний гачок повинен бути в 2–2,5 рази товстіший за нитку [2].

Гачки розділяють за розмірами в залежності від того, який в них діаметр. Тим, хто хоче добре освоїти різні види в'язки, необхідно мати набір гачків різної товщини. Вчитися в'язати гачком краще на не дуже тонких нитках. Для в'язання не рекомендується брати різнокольорові нитки, оскільки на них погано видно узор.

При в'язанні гачок тримають в правій руці, як олівець. Головка гачка при будь-якому русі повинна бути повернута до себе. Кінчик нитки від клубка потрібно перекинути через вказівний палець лівої руки і притиснути великим пальцем. З другої сторони нитка має бути пропущена під середній палець, потім поверх безіменного і під мізинець. Великим пальцем притримують вільний кінець, а іншим притискають пропущену між пальцями нитку, щоб вона була трохи натягнутою [2].

3. Правила безпеки при в'язанні гачком [2]:

1) гачки повинні бути добре відшліфовані і зберігатися в спеціальних коробках або пеналах;

2) не можна робити різких рухів рукою з гачком, оскільки можна поранити себе чи товаришів;

3) ножиці повинні лежати із замкнутим лезом, передавати їх тільки кільцями вперед;

4) не можна користуватися заіржавілими голками і булавками, оскільки вони можуть зламатися і порвати виріб;

5) волого-теплову обробку виробів потрібно проводити в окремому місці, праску ставити на спеціальну підставку.

4. Практична робота.

Виконання першої петлі. Робоче положення рук, гачка, нитки.

На початку практичної роботи вчитель демонструє найпоширеніші способи тримання гачка і нитки. Гачок можна тримати як олівець або як ніж. Нитку необхідно натягати пальцями руки, у якій немає гачка. Кінець нитки, яка знаходиться на гачку, проходить над вказівним пальцем. Нитка повинна вільно рухатись між пальцями, але потрібно її контролювати.

Вчитель демонструє учням утворення першої (ковзної) петлі:

Петлю починають з перехрещення нитки із собою на відстані приблизно 15 см від кінця. Короткий кінець нитки називається хвостом. Зробіть так, щоб нитка, що йде від клубка знаходилась під петлею. Потім виконуйте наступні кроки:

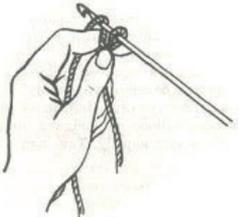
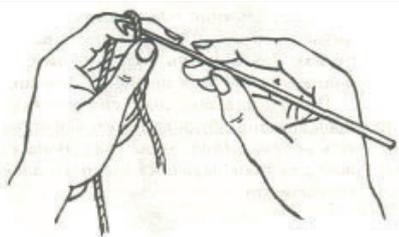
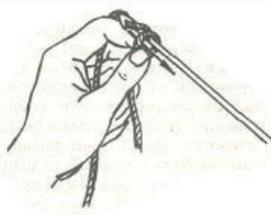
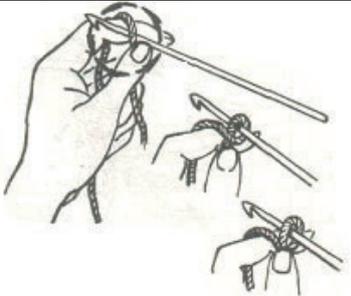
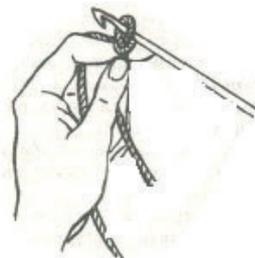
1. Уведіть гачок під робочу нитку в центрі петлі.

2. Протягніть її крізь другу петлю, сформовану ниткою, яка йде від клубка (робоча нитка).

3. Злегка потягніть робочу нитку, щоб зручно влаштувати вузол на гачку.

Необхідно контролювати дотримання учнями санітарно-гігієнічних вимог, правил безпечної роботи, допомагати учням, у яких виникають труднощі при наборі першої петлі, заохочувати тих, хто успішно справляється з роботою. Для демонстрації можна використати інструкційну карту.

Інструкційна карта. В'язання першої петлі

 <p>1. Нитку перекинути через вказівний палець і притиснути великим</p>	 <p>4. Захопити гачком нитку з вказівного пальця</p>
 <p>2. Гачок підвести під нитку на вказівному пальці</p>	 <p>5. Протягнути захоплену нитку через петлю на гачку</p>
 <p>3.Зробити гачком повний оберт. Утворену на гачку петлю тримати великим пальцем, щоб не зтягнулась</p>	 <p>6.Стягнути, щоб утворився вузлик</p>

5. Закріплення нових знань і вмінь учнів.

Провести обговорення практичної роботи. Підбір ниток і гачка для в'язання, запропонувати окремим учням прокоментувати будову гачка.

6. Підсумки уроку. Правильний підбір гачка і ниток – перший крок до якісного виготовлення в'язаного виробу. Зовнішній вигляд виробу залежить від щільності в'язання. Воно повинно бути таким, щоб виріб був еластичним, без дірок, мав бажану форму.

7. Домашнє завдання. Підготувати матеріали та інструменти для в'язання.

3.3. Моніторинг навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування

3.3.1. Система моніторингу навчальної роботи учнів у гуртку гачкування

Система забезпечення ефективності освітнього процесу у гуртку гачкування полягає в тому, що теоретичні знання з технології гачкування мають закріплюватися через практичне виконання готових виробів. Такі практичні заняття будуть цікавими для учнів та сприятимуть ефективному формуванню вмінь і навичок, носитимуть прикладну спрямованість, що надзвичайно важливо для учнів будь-якого віку.

Одним із основних завдань освітнього процесу у гуртку є розвиток пізнавального інтересу гуртківців, спрямованого на отримання відповідних знань, умінь та навичок з технології гачкування. Відтак, актуальним для керівника гуртка постає завдання – визначити ступінь засвоєння учнями цих знань, умінь та навичок, що важливо для пошуку ефективних методів і засобів підвищення результативності навчання [8].

Огляд методичної літератури з питань організації педагогічного контролю у процесі позакласної та позашкільної навчальної роботи показав, що адаптованих форм контролю ефективності навчання такому виду мистецтва, як в'язання гачком, вкрай мало. В результаті аналізу та систематизації наявної методичної літератури було розроблено авторську систему моніторингу, яка включає відомі форми педагогічного контролю, адаптовані до особливостей роботи гуртка гачкування (табл. 3.1).

Авторська система моніторингу передбачає використання різних форм педагогічного діагностування: спостереження, анкетування, тестування, опитування, робота з індивідуальними завданнями на картках, аналіз виставкових робіт, вікторини, ігри та ін.

Система моніторингу навчальної роботи учнів у гуртку гачкування

Вид моніторингу	Мета моніторингу	Діагностичні засоби	Учасники	Термін виконання
Вхідний	Виявлення рівня підготовки учнів, їх інтересів та здібностей, коригування навчально-методичного плану та програми гуртка.	Метод спостереження, анкетування	Гуртківці, батьки	Вересень
Поточний	Визначення ступеня засвоєння учнями навчального матеріалу, підвищення відповідальності та зацікавленості гуртківців у засвоєнні матеріалу, своєчасне виявлення відстаючих учнів, коригування засобів та методів навчання.	Метод спостереження, аналіз виконаних робіт, тестування, анкетування, опитування, аналіз виставкових робіт, аналіз виконаних завдань	Гуртківці	Протягом року
Підсумковий	Визначення ступеня досягнення передбачуваних результатів навчання, закріплення знань та умінь, а також отримання відомостей для вдосконалення програми гуртка та методик навчання.	Тестування, опитування, аналіз виставкових робіт	Гуртківці	Квітень, травень

3.3.2. Опитувальники для учасників гуртка гачкування

Мета: визначення рівня засвоєння знань, умінь та навичок з технології гачкування.

Інструкція для учнів: Уважно прочитайте питання, виберіть варіант відповіді та позначте його знаком «+».

Критерії оцінювання:

«Знаю, вмію» – 5 балів;

«Роблю з допомогою вчителя» – 4 бали;

«Не знаю, не вмію» – 3 бали.

Усі бали додаються й обчислюється середній арифметичний бал, за допомогою якого і встановлюється відповідний рівень знань, умінь і навичок учнів з технології гачкування.

Високий рівень – 5–4,5 балів;

Середній рівень – 4,4 – 3,6 бали;

Низький рівень – 3,5 – 3 бали.

Опитувальник для гуртківців № 1 (за результатами першого півріччя навчання)

№	Вид діяльності, що перевіряється	Знаю, вмію	Роблю з допомогою вчителя	Не знаю, не вмію
	Чи знаєш?			
1.	Правила техніки безпеки при гачкуванні			
2.	Що таке «раппорт»			
3.	Види гачків			
4.	Види пряжі			
	Чи можеш?			
1.	Робити повітряні петлі			
2.	Робити стовпчики з накидом			
3.	Робити стовпчики з 2-3 накидами			
4.	Робити пишний стовпчик			
5.	Робити черепашку			
6.	Робити кручений стовпчик			
7.	Робити рельєфний стовпчик			
8.	Робити переміщений стовпчик			
9.	Робити хрестоподібний стовпчик			
10.	В'язати за описом			
11.	Складати схеми			

12.	В'язати за схемою			
13.	Додавати петлі			
14.	Зменшувати петлі			

Опитувальник для гуртківців № 2
(за результатами другого півріччя навчання)

№	Вид діяльності, що перевіряється	Знаю, вмію	Роблю з допомогою вчителя	Не знаю, не вмію
	Чи знаєш?			
1.	Правила техніки безпеки при гачкуванні			
2.	Особливості в'язання поздовжніх та поперечних мережив			
3.	Правила в'язання у філейній техніці			
4.	Правила в'язання брюгського мережива			
5.	Правила в'язання ірландського мережива			
6.	Що таке строкате в'язання?			
7.	Що таке орнамент?			
8.	Особливості догляду за в'язаним одягом			
9.	Поняття «пропорція фігури», «форма-основа», «контрольний зразок»			
10.	Особливості об'ємного кругового в'язання			
	Чи можеш?			
1.	В'язати поперечні мережива			
2.	В'язати поздовжні мережива			
3.	Читати схеми філейного мережива			
4.	В'язати філейне мереживо			
5.	Додавати та зменшувати філейні клітини			
6.	Виконувати тасьму брюгського мережива			
7.	Виконувати з'єднання в техніці брюгського мережива			
8.	Читати схеми брюгського мережива			
9.	В'язати сітки фону в техніці ірландського мережива			

10.	В'язати мотиви у техніці ірландського мережива			
11.	В'язати в техніці строкатого в'язання			
12.	В'язати орнамент			
13.	Знімати мірки			
14.	Розраховувати кількість петель для в'язання шкарпеток, рукавичок, шапочок			
15.	Виконувати різні види швів при збиранні деталей трикотажного виробу			
16.	В'язати квіти			
17.	В'язати по викрійці та з розрахунку			
18.	Визначати густину в'язання			

3.3.3. Анкети для учнів та батьків

Анкета для учнів (для відбору у гурток)

Мета: виявити коло інтересів учнів до декоративно-ужиткового мистецтва, ставлення до мистецтва гачкування.

1. Прізвище, ім'я _____

Чим ти любиш займатися у вільний час?

2. Як часто ти цікавишся мистецтвом в'язання? (Часто, рідко, важко відповісти) _____

3. Чи є у вас вдома саморобні предмети? (в'язані речі, вишиті вироби, різьблення по дереву тощо) _____

4. Хто із родичів, друзів займається у вільний час народним ремеслом? Яким? _____

5. Як ти вважаєш, чи необхідно розвивати у собі творчі здібності, чи без цього можна обійтися? _____

6. Займатися у гуртку ти хотіла давно, чи бажання виникло несподівано?

7. Чи підтримують тебе батьки, інші родичі, друзі у тому, що ти відвідуєш гурток гачкування? _____

Анкета для батьків

Шановні батьки! Відзначте, що для Вас є найважливішим і значущим результатом занять Ваших дітей у гуртку гачкування:

- Бажання дитини займатися улюбленою справою.
- Бажання розвинути творчі здібності дитини.
- Бажання дати дитині різнобічну освіту.
- Бажання зайняти вільний час дитини.
- Бажання дитини знайти друзів.
- Сподівання, що заняття у гуртку допоможуть дитині у навчанні інших предметів.
- Бажання підготувати дитину до вибору професії.
- Сподівання, що заняття у гуртку допоможуть дитині краще соціалізуватися.
- Бажання здобути для дитини додаткове ремесло.
- Інше _____

3.3.4. Тестові завдання для гуртківців

1. Волокна рослинного походження виготовляють з . . .

а) кропиви;	в) плюща;
б) льону;	г) лопуха.

2. Як потрібно зберігати голки, шпильки ?

а) в гольниці;	в) в одязі;
б) в пеналі;	г) в тканині.

3. Гачок № 2 має діаметр:

а) 2 мм;	в) 2 см;
б) 2,5 мм;	г) 2 м.

4. Для в'язання літніх предметів одягу доцільно використовувати нитки:
 - а) бавовняні;
 - б) синтетичні;
 - в) вовняні.

5. Для в'язання зимових предметів одягу доцільно використовувати пряжу:
 - а) вовняну;
 - б) шовкову;
 - в) бавовняну.

6. Для в'язання товстими нитками використовують гачок:
 - а) товстий;
 - б) тонкий;
 - в) будь-який.

7. Волокна рослинного походження отримують з:
 а) льону, бавовни, коноплі; б) льону, вовни;
 в) вовни, коноплі, агав; г) льону, бавовнику, коноплі, плюща.
8. З якої сторони повинно падати світло на оброблювану деталь при в'язанні?
 а) зліва; б) справа;
 в) спереду; г) зверху.
9. У скільки разів товщина нитки повинна бути більшою від заглиблення біля борідки гачка:
 а) 1,5; б) 2; в) 2,5; г) 3.
10. Якою повинна бути відстань від очей до виробу:
 а) 25 – 30см; б) 10 – 15см;
 в) 25 – 15см; г) 50см.
11. Встановіть правильну послідовність в'язання стовпчика з накидом (впишіть цифри):
- ввести гачок в петлю попереднього ряду та витягнути петлю;
 - накинути нитку на гачок від себе;
 - накинути нитку на гачок;
 - ще раз накинути нитку на гачок і протягнути її через дві петлі;
 - протягнути нитку через петлю та накид.
12. Щільність в'язання по вертикалі – це . . .
 а) кількість рядів петель в 1см в'язаного полотна;
 б) кількість петель в 1см в'язаного полотна;
 в) кількість петель у виробі.
13. Позначте знаком «+» правильні твердження:
- світло повинне падати безпосередньо на робоче місце;
 - коробка з рукоділлям повинна стояти поруч;
 - брати гачок потрібно тільки для роботи;
 - під час в'язання треба сидіти вільно, з невеликим нахилом голови вперед, лікті повинні бути опущені та трохи притиснуті до тулуба;
 - гачки треба зберігати в коробці в горизонтальному положенні.
14. На якій відстані від очей потрібно тримати гачок?
 а) 10 – 15см; б) 25 – 30см; в) 30 – 45см.
15. Під час в'язання світло повинно падати:
 а) на схему в'язання; б) на роботу; в) на голову.
16. Пальці від початку гачка повинні бути на відстані:
 а) 1 – 1,5см; б) 3 – 4см; в) 0,5 – 0,8см.

17. Яке умовне позначення лицевої петлі?

- а) —; б) \cap ; в) l ; г) \bullet .

18. Установіть послідовність дій при розрахунку кількості петель для в'язання виробу (проставте цифри):

- помножити $Щг$ на потрібну мірку;
- зняти потрібну мірку;
- визначити щільність в'язання по горизонталі ($Щг$);
- зв'язати зразок обраною в'язкою;
- обробити зразок в'язки праскою;

19. Накид використовують:

- а) для зменшення кількості петель;
б) для збільшення кількості петель.

20. Щільність в'язання по горизонталі позначає кількість:

- а) петель в 1 см ; б) рядів в 1 см ; в) петель для початку в'язання.

21. Щільність в'язання по вертикалі позначає кількість:

- а) петель в 1 см ; б) рядів в 1 см ; в) рядів для в'язання виробу.

22. Шерстяні волокна отримують із . . .

- а) шовку; б) льону; в) верблюжої шерсті.

23. Яке умовне позначення накиду ?

- а) —; б) \cap ; в) l ; г) \bullet .

24. Записати умовні позначки:

- а) дві петлі разом — . . . ;
б) три петлі разом — . . . ;
в) джгут із чотирьох петель — . . . ;
г) джгут із шести петель — . . . ;
д) з трьох петель зв'язати три —

25. Які волокна належать до натуральних волокон тваринного походження?

- а) бавовняні;
б) шовкові;
в) луб'яні.

ВИСНОВКИ

У ході магістерського дослідження одержано висновки:

1. Досліджено особливості технології гачкування як виду декоративно-ужиткового мистецтва.

В'язання – одна з галузей традиційного народного мистецтва, яка історично набула промислового значення та розвивається в наші дні. Важливе місце серед знаних видів ДУМ відводиться в'язанню гачком (гачкуванню). Типові гачковані речі класифікують за різноманітними ознаками: 1) за основною функцією: предмети для одягу (білизняні вироби, плечові і поясні вироби, панчішно-шкарпеткові і рукавичні вироби, головні убори) та для інтер'єру (гачковані фіранки, скатертини, серветки, доріжки тощо); 2) за способом виконання: суцільномережані об'єкти (хустки, гардини, обруси, шкарпетки тощо) та мережаний декор одягу (комірці, мереживна тасьма тощо); 3) за сферою використання: вироби для щоденного використання (одяг, прикраси та аксесуари, капці, шкарпетки, іграшки тощо) та для урочистих подій (святковий одяг, аксесуари, декоративні оздоби, подарунки й ін.); 4) за густиною плетіння: ажурні, щільні, філейні; 5) за видом полотна: суцільнов'язані та виконані з окремих елементів; 6) за способом виконання полотна виробу: прямого в'язання та кругового.

2. Схарактеризовано інструменти і матеріали для гачкування.

Гачок – це основний інструмент для гачкування, тому до його вибору підходять вкрай уважно. Гачки бувають різними за товщиною та довжиною. Основна частина гачка – головка, за її товщиною визначають номер гачка. Крім гачків існує безліч пристроїв, що полегшують в'язання виробів: шпильки, розділювачі для ниток, маркери петель, лічильники рядів, голки для роботи з вовною, ножиці, булавки.

Нитки для в'язання скручуються з різноманіття волокон: органічних, синтетичних, а також спеціальних матеріалів. Серед пряжі розрізняють такі різновиди: вовняна пряжа, пряжа з мериносової вовни, мохер, пряжа з ісландської вовни, пряжа із шотландської вовни, пряжа з верблюжої вовни,

ангорська пряжа, кашемір, пряжа з вовни лами, пряжа із вовни альпаки, пряжа з бавовни та льону, синтетична та штучна пряжа (акрил, пряжа з поліамідного волокна, пряжа з поліефірних волокон).

3. Досліджено роль та значення шкільних гуртків з декоративно-ужиткового мистецтва. Декоративно-ужиткове мистецтво – це окрема галузь мистецтва, спрямована на художнє формування предметного середовища, створюваного людиною, забезпечує уведення в це середовище естетичних та культурно-ціннісних компонентів. У гурткову роботу з ДУМ закладено значні виховні можливості. Відображаючи культурну значущість виробів народних майстрів, гурткові заняття сприяють розвиткові в учнів естетичного бачення світу, дають змогу озброювати гуртківців технічними відомостями, формувати в них відповідні трудові вміння, здійснювати психолого-практичну підготовку до трудової діяльності, обрання майбутнього фаху.

4. З'ясовано особливості організації та діяльності гуртка гачкування. До занять у гуртку найбільш доцільно залучати учнів 6–8 класів. Найбільш оптимальна кількість учасників гуртка з точки зору організації та проведення заняття, забезпечення матеріалами та інструментами, – 10–12 осіб. Тривалість одного заняття – від 2 до 3 годин. Навчання учнів гачкуванню має організовуватися так, щоб гуртківці якомога більше часу виконували практичні роботи. При цьому на теоретичну підготовку має виділятися близько 25 % часу.

У процесі оцінювання учнів, необхідно звертати увагу на: 1) знання: правил безпеки праці при гачкуванні; назв та призначення різних матеріалів; назв та призначення інструментів; термінології, що використовується при в'язанні гачком; найпростіших умовних позначень на схемах виробів; технік в'язання, правил додавання та зменшення петель; 2) уміння: підбирати гачок та нитки для виробу; оформляти готовий виріб, здійснювати його остаточну обробку; читати умовні позначення на схемах в'язальних виробів; в'язати за найпростішими схемами й описами, додавати та зменшувати петлі.

5. Наведено загальні методичні рекомендації щодо навчання учнів мистецтву гачкування. Ефективність гурткових занять забезпечується високим

рівнем підготовки до кожного уроку, систематичною роботою з методичною літературою, підручниками, посібниками, науковою літературою, різноманітними журналами, періодичними виданнями. Об'єктами проектування для учнів можуть бути: виготовлення мережива, прихваток, дитячих іграшок, підставок під посуд, домашнього взуття, косметичок, футлярів для окулярів і мобільних телефонів тощо.

Після завершення проекту необхідно організувати його публічний захист. Форма захисту проектів: організація шкільної виставки або виставки виробів перед батьківськими зборами, організація ярмарку-продажу та ін.

6. Досліджено особливості моніторингу навчальної діяльності школярів у гуртку гачкування. Актуальним для керівника гуртка постає завдання – визначити ступінь засвоєння учнями відповідних знань, умінь та навичок, що важливо для пошуку ефективних методів і засобів підвищення результативності навчання. В контексті магістерської роботи розроблено авторську систему моніторингу, яка включає відомі форми педагогічного контролю, адаптовані до особливостей роботи гуртка гачкування. Авторська система моніторингу передбачає використання різних форм педагогічного діагностування: спостереження, анкетування, тестування, опитування, робота з індивідуальними завданнями, аналіз виставкових робіт, вікторини, ігри та ін. Відповідно, у межах магістерської роботи розроблено опитувальники для гуртківців, анкету для відбору учнів у гурток, анкету для батьків, тестові завдання для гуртківців.

7. Розроблено авторську навчальну програму гуртка гачкування. Програма гуртка гачкування носить практико-орієнтований характер, призначена для учнів середнього шкільного віку (11–13 років) та розрахована на один рік навчання. Обсяг програми – 70 годин. Режим занять: 2 години на тиждень (двогодинне заняття з 15-хвилинною перервою 1 раз в тиждень). Передбачено групову форму проведення заняття.

8. Розроблено планування гурткових занять, зокрема поширений план-конспект заняття на тему «В'язання гачком. Інструменти та матеріали для роботи».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272 с.
2. Белянська Л.Б. Сучасні і класичні види в'язання гачком. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2006. 288 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1994. 398 с.
4. В'язання гачком. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/В%27язання_гачком 427
5. Гончаренко О.В. Організація позакласної роботи в школі. Одеса: Педагогіка, 2018. 220 с.
6. Громова І.А. Гурткова робота в навчальному процесі. Харків: Освіта, 2017. 180 с.
7. Даниленко М.В., Даниленко Л.І. Позашкільна і позакласна виховна робота. Київ: Освіта, 2006. 245 с.
8. Кара-Васильєва Т.В., Чегусова З.А. Декоративне мистецтво України ХХ ст.: У пошуках «великого стилю». Київ: Либідь, 2005. 280 с.
9. Кобрій О.М., Чепіль М.М. Методика позаурочної діяльності: навч. посібн. для студ. пед. навч. закладів. Дрогобич: Відродження, 1999. 150 с.
10. Ковальчук Г.О. Активація навчання в освіті. Київ: Знання, 1999. 128 с.
11. Кравченко Т.М. Методика організації гурткової роботи в школі. Київ: Академія, 2015. 200 с.
12. Крюковська Л.М. Гурткова робота і розвиток пізнавальних інтересів школярів. *Педагогіка і психологія*. 1994. №11. С. 58–60.
13. Максимюк С.П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
14. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія. Київ: Вища школа, 1995. 256 с.
15. Мачача Т.С., Титаренко В.П., Гаврилюк Г.М. Трудове навчання (для дівчат): підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Харків: Сиція, 2016. 224 с.
16. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Освіта, 1990. 110 с.

17. Моляко В.О. Стратегії творчої діяльності. Київ: Освіта України, 2008. 702 с.
18. Наудко В.І., Артюх Л.Ф., Горленко В.Ф. Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1993. 88 с.
19. Оршанський Л.В. Золота скриня. Українські художні ремесла: практ. посіб. / Л.В. Оршанський, Л.В. Савка, П.А. Зубрицький та ін.; укл. Б.М. Терещук. Чернівці: Вид. дім «Букрек», 2007. 176 с.
20. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: монографія. Дрогобич: Швидкодрук, 2008. 278 с.
21. Палій Л.В. Тестування в навчальному процесі. *Шлях освіти*. 2001. № 2. С. 36–37.
22. Паращенко Л.І., Леонський В.Д., Леонська Г.І. Тестові технології у навчальному закладі: метод. пос. Київ: «Майстерня книги», 2006. 217 с.
23. Розвиток технічної творчості учнів в процесі позакласної роботи / за ред. В.Ю. Заболотного. Київ, 1991. 212 с.
24. Сиротинко Г.О. Сучасний урок, інтерактивні методи навчання. Харків: Основа, 2003. 80 с.
25. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підруч. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
26. Сліпчишин Л.В. Методичні засади впровадження сучасних підходів у роботу гуртків посібник. Львів: СПОЛОМ, 2015. 116 с.
27. Тимків Б.М., Кавас К.М. Основи композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. Львів, 1996. С. 35–57.
28. Титаренко В. Трудові, морально-побутові та художньо-естетичні традиції в становленні особистості школяра. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2011. № 2. С. 31–35.
29. Тищенко О.Р. Декоративно-прикладне мистецтво. *Історія декоративного мистецтва України*. Київ, 1992. С. 27–39.
30. Трудове навчання (для дівчат): підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закладів / І.Ю. Ходзицька, О.І. Безносок, О.В. Горобець, Н.М. Павич. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 176 с.

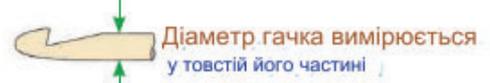
- 31.Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доповн. Київ: Вища школа, 1992.
- 32.Тхоржевський Д.О., Захарченко Р.О. Національна самосвідомість у школярів. Київ: Україна-Віта, 1996. 168 с.
- 33.Українське мистецтво в полікультурному просторі: навч. посіб. / за ред. О.П. Рудницької. Київ: ЕксОб, 2000. 208 с.
- 34.Чепіга Я. Проблеми виховання і навчання. Київ, 1913. 126 с.
- 35.Шарамова В. Нетрадиційні уроки. Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. 160 с.
- 36.Шевченко Г.П. Взаємодія мистецтв в естетичному вихованні підлітків. Київ: Знання, 1981. 48 с.
- 37.Щербаківський В.М. Українське мистецтво. Київ: Либідь, 1995.
- 38.Юрченко П.Г. Народне мистецтво України. Київ: Наук. думка, 1978. 378 с.

ДОДАТКИ

Розміри гачків

	Номер	в мм
	14	0,50
	12	0,60
	10	0,75
	8	0,90
	6	1,00
	4	1,25
	2	1,50
	0	1,75
	2/0	2,0
	3/0	2,3
	4/0	2,5
	5/0	3,0
	6/0	3,5
	7/0	4,0
	7,5/0	4,5
	8/0	5,0
	9/0	5,5
	10/0	6,0
	7	7,0
	8	8,0
	10	10,0
	12	12,0
	15	15,0
	20	20,0

Діаметр гачка

Різновиди гачків

Голки та шпильки, що

застосовуються при роботі з трикотажем.

Вчимося в'язати гачком

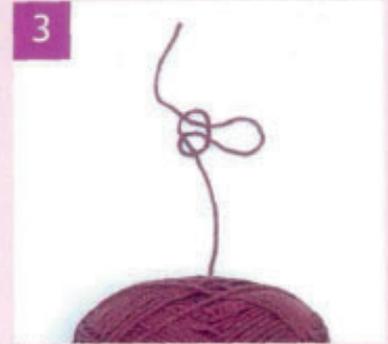
Від початкової петлі до ланцюжка повітряних петель

1 Складіть нитку в петельку.

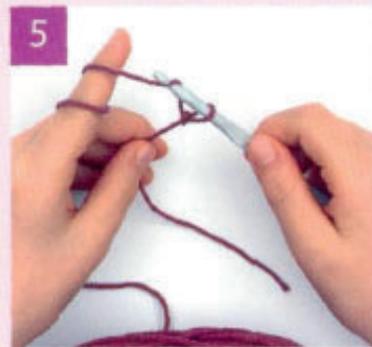
2 Протягніть верхню нитку в петельку.

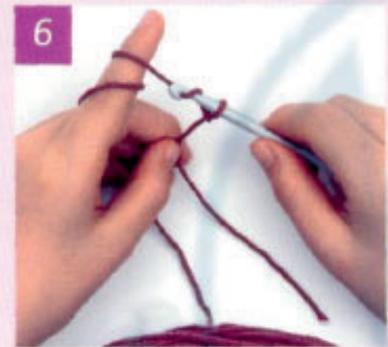
3 Затягніть петлю.

4 Двічі оберніть робочу нитку навколо вказівного пальця. Протягніть гачок крізь петлю і затягніть її (руки тримайте, як показано на малюнку).

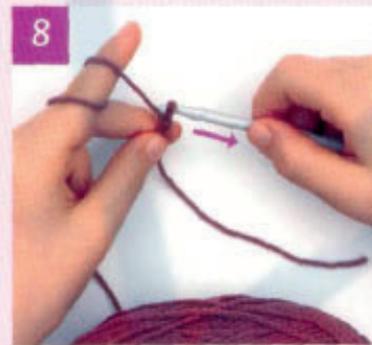
5 Підхопіть нитку так, щоб вона обернула гачок.

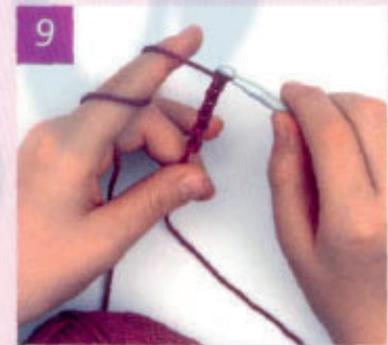
6 Злегка поверніть гачок вліво.

7 Потягніть гачком обгорнуту нитку у бік початкової петлі.

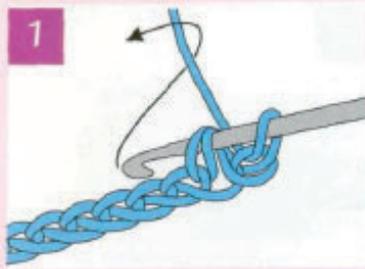
8 Протягніть нитку крізь початкову петлю. Вийшла перша повітряна петля.

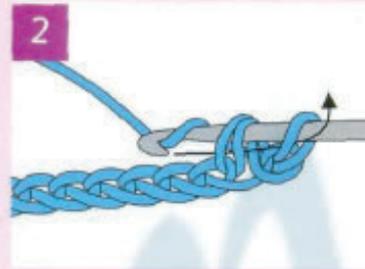
9 Повторюйте кроки 5-8, доки не отримаєте бажану кількість повітряних петель – це ланцюжок з повітряних петель.

Вчимося в'язати гачком

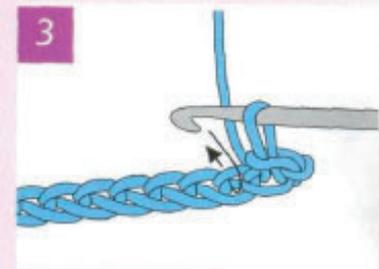
Сполучний стовпчик

Зв'яжіть ланцюжок повітряних петель і просмикніть гачок у попередню петлю.
Потрібно захопити 2 верхні дужки петлі.
Обведіть гачок навколо нитки, захопивши її ззаду.

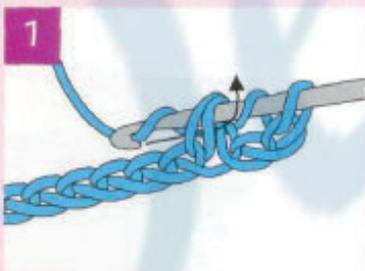

Нитка обернула гачок. Проведіть її крізь петлі на гачку.

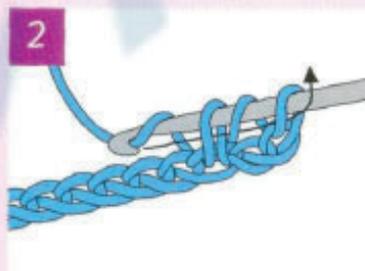

Перший сполучний стовпчик готовий. Повторіть кроки 1 і 2 для кожної наступної петлі.
Слідкуйте за тим, щоб захоплювалися 2 верхні дужки повітряної петлі.

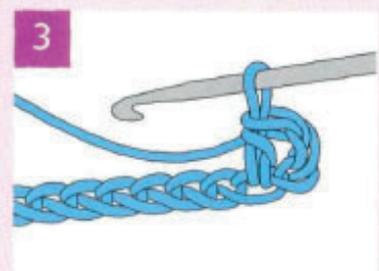
Напівстовпчик

Останні 2 в.п. складають підйом замість 1-го півстовпчика. Зробіть накид навколо гачка, просмикніть його крізь 2 верхні дужки 3-ї в.п., захопіть нитку і витягніть петлю.

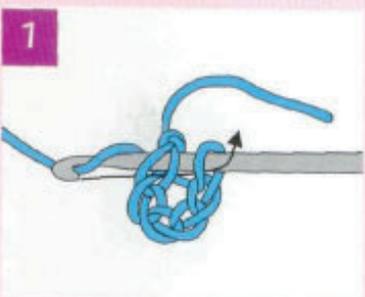

Тепер на гачку 3 петлі. Снову захопіть нитку. Протягніть її крізь петлю.

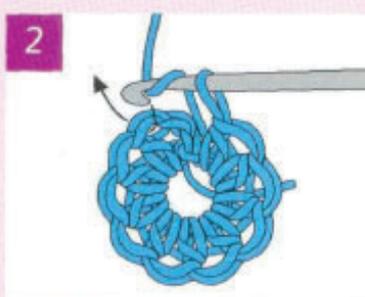

Повторюйте кроки 2 і 3 для наступних петель до кінця ряду.

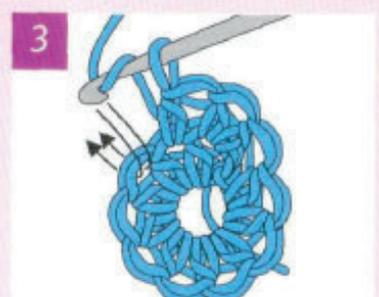
В'язання навколо

Зв'яжіть ланцюжок із 5 в.п. Введіть гачок у 1 п. і пров'яжіть сполучний стовпчик для з'єднання ланцюжка в кільце.

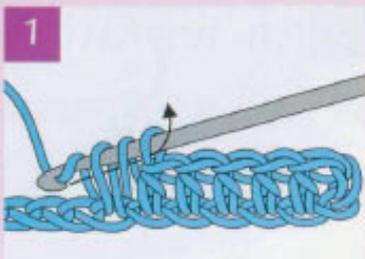
На 1-му колі зробіть 2 п. підйому замість 1-го півстовпчика і пров'яжіть ще 9 напівстовпчиків у кільце (по 2 у кожну петлю).

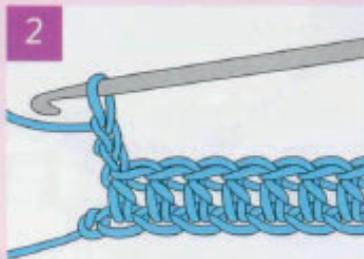
Потім у кожну петлю пров'яжіть по 2 півстовпчика. Починаючи з 6-го кола, в'яжіть без додавання петель.

Вчимося в'язати гачком

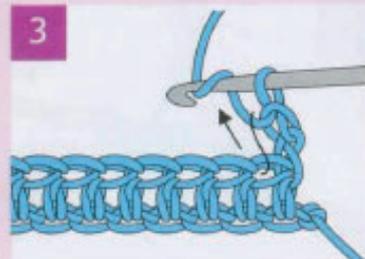
В'язання ряду

Зробіть ланцюжок з повітряних петель і в'яжіть 1-й ряд справа наліво (для лівшів зліва направо).

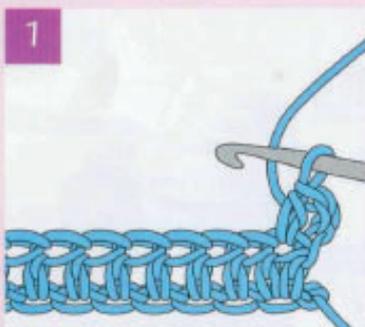

Наприкінці ряду зробіть 2 п. підйому.

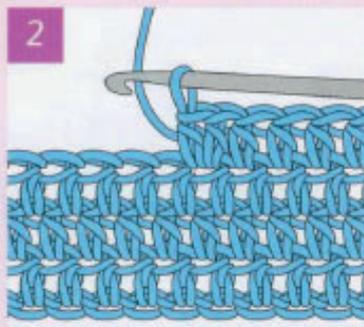

Переверніть в'язання. Наступна петля в'яжеться в першу петлю попереднього ряду. Продовжуйте в'язати напівстовпчики.

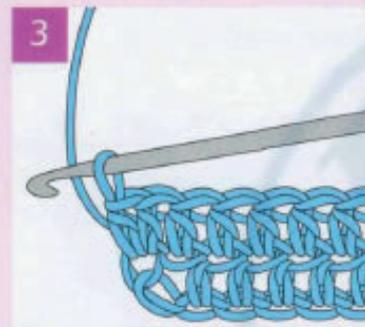
Додаток петель

На початку ряду або кола: зв'яжіть 2 півстовпчики в 1-у п. попереднього ряду.

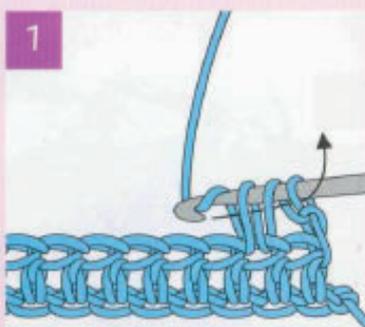

У середині ряду (кола): за схемою деталі вив'яжіть з петлі попереднього ряду 2 напівстовпчики.

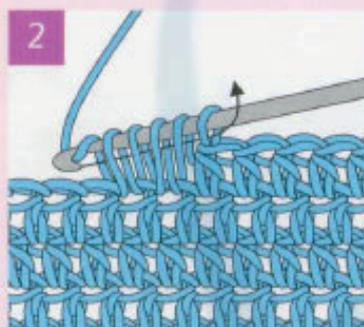

В кінці ряду або кола: виведіть 2 п. з 2-го п. підйому попереднього ряду.

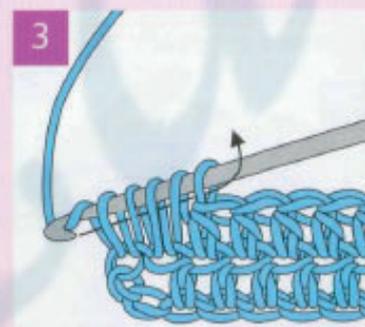
Зменшення петель

На початку ряду зв'яжіть 1 п. підйому. Потім 1-й півстовпчик вив'яжіть з 2-го п. попереднього ряду.

У середині ряду витягніть з 2 петель попереднього ряду петлі для стовпчиків і пров'яжіть їх разом.

Наприкінці ряду з останньої петлі та 2-го п. підйому попереднього ряду витягніть петлі для стовпчиків і пров'яжіть їх разом.

В'язання іграшки «Тигрик»

Матеріали:

- 100% акрилова пряжа: червона, жовта, темно-коричнева;
- 2 жовті гудзики: 1,8 см
- пластикова кулька: Ø 8 см

Послідовність в'язання:

Голова. Зв'яжіть 2 кола (Ø 11 см) у жовто-червоній смужці. Змінюйте кольори кожні 2 кола.

Тулуб. Зв'яжіть тулуб у смужку. Змінюйте кольори кожні 2 кола.

Задні лапи:

1. Зв'яжіть 2 лапи в смужку. Почніть із червоного кольору.
2. З того моменту, як почнете зменшувати петлі (кожне коло по 1 п.), кожні 2 кола чергуйте кольори.

Передні лапи:

1. Зв'яжіть 2 лапи в смужку. Почніть із червоного кольору.
2. З того моменту, як почнете зменшувати петлі (кожне коло по 1 п.), кожні 2 кола чергуйте кольори.

Хвіст:

1. Зв'яжіть коло червоного кольору (Ø 2,5 см).

2. Протягом 1 см звужуйте роботу. У кожному колі зменшуйте по 1 петлі.
3. Тепер кожні 2 кола чергуйте кольори, потім в'яжіть жовтим кольором 2 см із зменшенням петель.

4. 8 см в'яжіть без зменшення петель.

5. Завершіть сполучний стовпчик.

Мордочка. Зв'яжіть овал жовтого кольору завдовжки приблизно 4,5 см.

Очі. Зв'яжіть 2 кола темно-коричневого кольору (Ø 2,5 см).

Животик. Зв'яжіть коло жовтого кольору (Ø 4 см).

Вуха:

1. Для кожного вуха зв'яжіть по овалу довжиною приблизно 4,5 см жовтого та червоного кольорів.

2. Складіть кожен овал навпіл і зашийте відкриті краї.

З'єднання виробу:

Заповніть форми ватою і вставте пластикову кульку. З'єднайте всі частини.
Пришийте гудзики (очі) темно-коричневою ниткою, вишийте ніс.